

डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला

‘इंद्रधनुष्य’ : महाराष्ट्र राज्य आंतरविद्यापीठ युवा महोत्सव २०२४-२५

दिनांक ७ नोव्हेंबर ते ११ नोव्हेंबर, २०२४

इंद्रधनुष्य

महोत्सव २०२४-२०२५

माहिती पुस्तिका

डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला

‘इंद्रधनुष्य’ : महाराष्ट्र राज्य आंतरविद्यापीठ युवा महोत्सव २०२४-२५

दिनांक ७ नोव्हेंबर ते ११ नोव्हेंबर, २०२४

- आयोजन समिती अध्यक्ष : डॉ. शरद गडाख
कुलगुरु, डॉ. पंदेकृवि, अकोला
- आयोजन समिती सचिव : डॉ. शामसुंदर माने
अधिष्ठाता (कृषि), डॉ. पंदेकृवि, अकोला
- आयोजन समिती सहसचिव : डॉ. संदिप हाडोळे
विद्यार्थी कल्याण अधिकारी, डॉ. पंदेकृवि, अकोला
- प्रकाशक : श्री. सुधिर राठोड
कुलसचिव, डॉ. पंदेकृवि, अकोला
- संपादकीय समिती : डॉ. प्रमोद वाकळे
विभाग प्रमुख, कृषि विस्तार शिक्षण विभाग, डॉ. पंदेकृवि, अकोला
डॉ. संदिप लांबे
प्राध्यापक, कृषि विस्तार शिक्षण विभाग, डॉ. पंदेकृवि, अकोला
डॉ. शैलेश सरनाईक
वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, कृषि विस्तार शिक्षण विभाग, डॉ. पंदेकृवि, अकोला
- मुद्रित प्रती : १०० प्रती

प्रकाशन क्र : डॉ. पंदेकृवि/प्रका/पुस्तिका/७२८/२०२४

डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला

‘इंद्रधनुष्य’ : महाराष्ट्र राज्य आंतरविद्यापीठ युवा महोत्सव २०२४-२५

दिनांक ७ नोव्हेंबर ते ११ नोव्हेंबर, २०२४

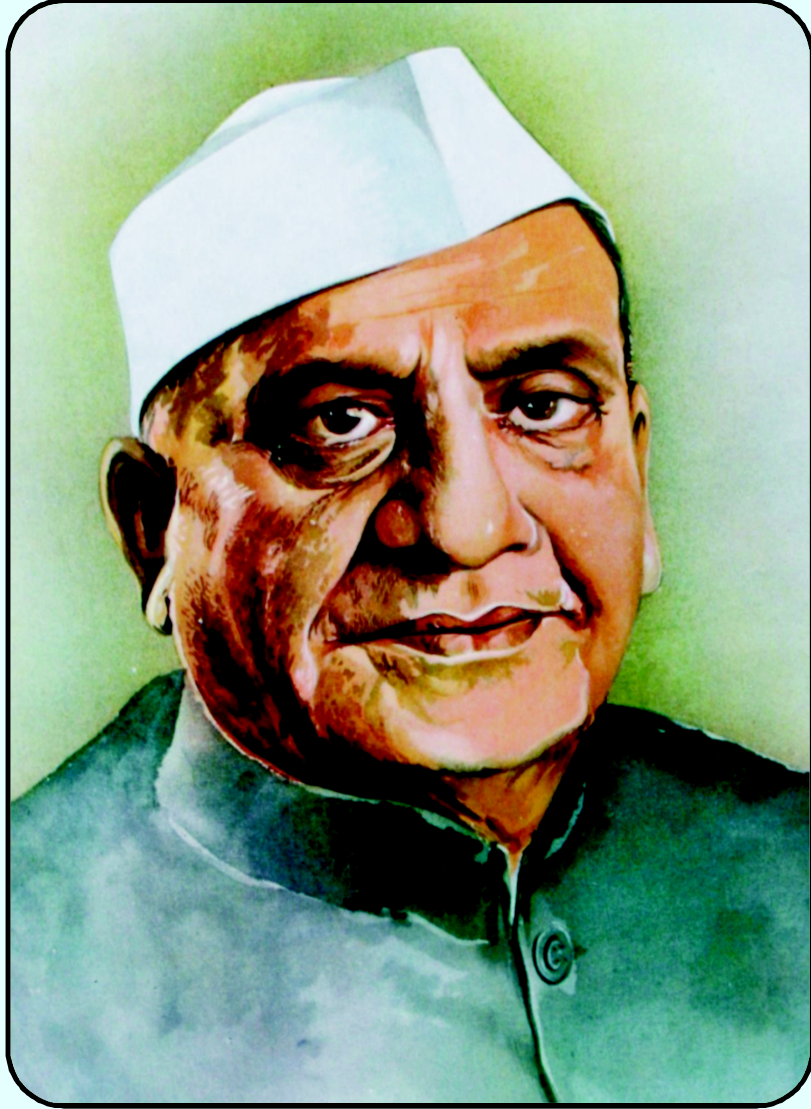
इंद्रधनुष्य

महोत्सव २०२४-२०२५

माहिती पुस्तिका

आमचे प्रेरणास्थान

कृषि क्रांतीचे शिल्पकार : शिक्षणमहर्षी, कृषिरत्न

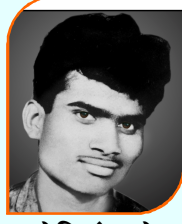
डॉ. पंजाबराव उपाख्य भाऊसाहेब देशमुख

जन्म : २७ डिसेंबर, १९१८   महानिर्वाण : १० एप्रिल, १९६५

येथे कर माझे जुळती

स्व. नरेंद्र देशमुख

स्व. नेमिचंद गोपाल

स्व. गजानन देवघरे

स्व. सुरेश भडके

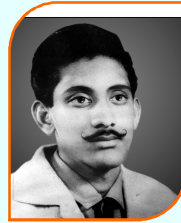
स्व. शेख रफिक

स्व. सुरेश वानखडे

स्व. भिरुमल रिझमल

स्व. प्रफुल्लचंद्र कोठारी

स्व. सुरेश कुच्हे

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	तपशिल	पान क्र.
१.	डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठाची वाटचाल - डॉ. शरद गडाख	
२.	महाराष्ट्र - कुलपतींच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांचा सर्वांगिन विकास : एक आढावा - डॉ. प्रमोद पाब्रेकर	
३.	सहभागी विद्यापीठांची यादी	
४.	इंद्रधनुष्य बाबतची माहिती व स्पर्धेबाबतचे नियम	
५.	कला प्रकार निहाय यादी	
६.	कला प्रकारांची माहिती व नियमावली	
७.	आयोजनाकरिता गठीत करण्यात आलेल्या विविध समित्या	
८.	स्पर्धेचे वेळापत्रक	
९.	संपर्कासाठी महत्वाचे संपर्क क्रमांक	

डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठाची वाटचाल

डॉ. शरद गडाख

कुलगुरु, डॉ. पं.दे.कृ.वि., अकोला

डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला ची स्थापना महाराष्ट्र कृषि विद्यापीठ नियम, १९८३ व्दारे सूचित शिक्षण, संशोधन व विस्तार शिक्षणासाठी २० ऑक्टोबर, १९६९ रोजी झाली. विदर्भातील अकराही जिल्ह्यात विद्यापीठाचे कार्यक्षेत्र विस्तारीत असून पैदासकार बियाणांचे बिजोत्पादन ही विद्यापीठाची एक महत्वाची जबाबदारी आहे. विद्यापीठा अंतर्गत अकोला मुख्यालयी ३४७५ हे. प्रक्षेत्र आणि इतर केंद्रावर १५८४ हे. असे एकूण ५०५९ हे. प्रक्षेत्र असून या ठिकाणी विद्यापीठाचे संशोधन कार्य आणि पैदासकार बियाणे निर्मितीचा कार्यक्रम मोठ्या प्रमाणावर घेतला जात आहे.

संपूर्ण विदर्भ प्रदेश कार्यक्षेत्र असलेल्या या कृषि विद्यापीठाने गत ५४ वर्षांच्या काळात २१ कुलगुरु महोदयांच्या मार्गदर्शनात व त्यांच्या ज्ञानाचा, संधीचा, कौशल्याचा आणि राजकीय तथा सामाजिक हितसंबंधांचा सकारात्मक उपयोग करून घेत या विद्यापीठाला एका नव्या उंचीपर्यंतची मजल गाठता आली आहे. शेतकरी हाच केंद्रबिंदू मानून शेतातून प्रयोगशाळेकडे या तत्वाचा अवलंब करीत 'शाश्वत शेती व संपन्न शेतकरी' संकल्पना कृतित उतरविण्यासह कालसुसंगत कृषि तंत्रज्ञानाने परिपूर्ण कृषि पदवीधर निर्माण करीत राष्ट्राच्या उभारणीत या कृषि विद्यापीठाची सन्मानजनक भूमिका निश्चितच अभिनंदनीय आहे. युवकांचा देश म्हणून संपूर्ण विश्वावर अधिराज्य गाजवू पाहणाऱ्या, कृषि प्रधान संस्कृती लाभलेल्या आपल्या देशातील युवकांच्या शाश्वत जीवनमानासाठी शेती आणि शेती आधारित जोडधंदे, उद्योगधंदेच सहायभूत ठरू शकतात हे वास्तव आता सर्वांनीच स्वीकारणे गरजेचे आहे कारण जागतिक व्यासपीठावर सर्वाधिक लोकसंख्यांक देश म्हणून उदयास आलेल्या आपल्या देशवासियांना दैनंदिन सकस व विषमुक्त अन्नधान्य, दुधदुभते, भाजीपाला- फळे यासह इतर पौष्टिक घटक अतिशय प्रामाणिकपणे पिकविणे व उपलब्ध करून देणे काळाची गरज आहे.

कृषि शिक्षण :

डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठा अंतर्गत वेगवेगळे शैक्षणिक अभ्यासक्रम सुरू असून विद्यापीठाच्या शैक्षणिक कार्यक्रमाव्दारे कृषि, उद्यानविद्या, वनविद्या, कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान, कृषि जैवतंत्रज्ञान, कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन आणि अन्न तंत्रज्ञान या विषयातील उच्च शिक्षणाच्या संधी विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्यात येत आहेत. विद्यापीठांतर्गत एकूण ४० महाविद्यालय कार्यरत आहेत ज्यामध्ये ११ घटक महाविद्यालये, ०१ विना अनुदानित, २ सलंगम महाविद्यालये व २६ कायम विना अनुदानित खाजगी कृषि महाविद्यालयांच्या मार्फत एकूण ३९९६ विद्यार्थ्यांना प्रवेश दिल्या जातो. यामध्ये पदवी अभ्यासक्रमासाठी ३५४०, पदव्युत्तर अभ्यासक्रमाच्या ४०० व आचार्य पदवी अभ्यासक्रमाच्या ५६ जागांचा समावेश आहे.

विद्यापीठा अंतर्गत बुलढाणा येथे प्रतिवर्षी ६० विद्यार्थी क्षमता असलेले 'भाऊसाहेब फुंडकर शासकीय कृषि महाविद्यालय' मागील वर्षी सन २०२३-२०२४ मध्ये सुरु करण्यात आले आहे. कृषि विद्यापीठांच्या अखिल भारतीय कृषि अनुसंधान क्रमवारी मध्ये डॉ.पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ सध्या २६ व्या स्थानावर आहे.

विद्यापीठाच्या स्थापनेपासून ६८,९३६ विद्यार्थ्यांना पदवी प्रदान करण्यात आलेली आहे, ज्यामध्ये ५६,८३७ पदवीधर, ११,२२२ पदव्युत्तर पदवी व ८७७ आचार्य पदवीधर समाविष्ट आहेत. विद्यापीठाने एकूण ५८ कृषि तंत्र विद्यालयांद्वारे पदविका अभ्यासक्रमा मार्फत (१०+२) दहावी पास विद्यार्थ्यांकरिता निम्न कृषि शिक्षणाची व्यवस्था उपलब्ध केलेली असून दोन वर्षीय कृषि पदविका अभ्यासक्रमा सोबतच वर्धा व अमरावती येथे संलनित ग्रामीण संस्था व चार माळी प्रशिक्षण केंद्रांच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना प्रात्यक्षिकांचे ज्ञान देण्यात येत आहे. आतापर्यंत ७५,००० पदविका प्रदान करण्यात आल्या आहे. राष्ट्रिय सेवा योजना (NSS) आणि नॅशनल कॅडेट कॉर्प्स (NCC) युनिटने विविध राष्ट्रीय आणि राज्य स्तरावरील कार्यक्रमांमध्ये भाग घेऊन विद्यापीठाला नावलौकिक मिळवून दिला आहे. मागील वर्षी वसंतराव नाईक जैव तंत्रज्ञान महाविद्यालय यवतमाळ येथील तीन विद्यार्थ्यांनी गेट, १३ विद्यार्थ्यांनी गेट बी परीक्षा उत्तीर्ण केली आहे. भारतीय कृषि संशोधन परिषदे मार्फत घेण्यात येणाऱ्या राष्ट्रिय पात्रता परीक्षेत (NET) २५ हून अधिक विद्यार्थी उत्तीर्ण झाले आहेत.

२०२२ मध्ये कुलगुरू पदाची सूत्र हाती घेतल्यानंतर आपल्या सर्वांचे सहकार्याने आपण शेतकरी, विद्यार्थी केंद्र स्थानी ठेऊन अनेक नाविन्यपूर्ण उपक्रम सुरु केले असून त्यातील एक उपक्रम म्हणजे या कृषि विद्यापीठात प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांच्या आवडीनुसार त्याला प्रथम वर्षापासूनच स्पर्धात्मक परीक्षा, मग त्यामध्ये UPSC, MPSC करीता एक फोरम JRF, SRF, ARS, NET करीता एक फोरम BANKING करीता एक फोरम आणि OVERSEAS अभ्यासाकरीता एक फोरम असे स्पर्धात्मक परीक्षेचे ४ फोरम, उद्योजकता विकास करीता आणि हायटेक अॅग्रीकल्चर यापैकी किमान एका फोरमचे सभासद बनवून नियमित अभ्यासक्रमासह याविषयी देखील कृतियुक्त अभ्यासाचे धडे देत पदवी अभ्यासक्रम पूर्ण करताना स्वतःचे पायावर उभे करण्याचा विद्यापीठाचा मानस आहे. या व्दारे दर वर्षी प्रत्येकी किमान ५० विद्यार्थी विकसित करण्याचे विद्यापीठाचे उद्दिष्ट आहे. त्या दिशेने विद्यापीठाने सुरु केलेल्या विविध उपक्रमांना विद्यार्थ्यांचा उत्फुर्त प्रतिसाद मिळत आहे . यावर्षी राष्ट्रीय स्तरावरील इंद्रधनुष क्रिडा स्पर्धांचे आयोजन नोव्हेंबर २०२४ मध्ये होणार आहे.

विद्यापीठाने इकोसर्ट, फ्रान्स यांच्या संयुक्त सहकार्याने 'सेंट्रिय प्रमाणीकरण' या विषयात राज्यातील पहिला पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम सुरु केल्याचा या विद्यापीठाला अभिमान आहे. या अभ्यासक्रम यशस्वीरीत्या पूर्ण करून पहिली तुकडी बाहेर पडली आहे. ज्याचा १५ जानेवारी २०२४ रोजी 'पदविका प्रदान सोहळा' आयोजित करण्यात आला होता.

संशोधन :

विद्यापीठाने शेतकऱ्यांच्या गरजेनुसार संशोधन करण्यासाठी राष्ट्रीय पातळीवर नावलौकिक प्राप्त केलेला आहे. सदर संशोधन हे १९ कृषि संशोधन केंद्र, १९ कृषि व कृषि अभियांत्रिकी विभाग २४ अखिल भारतीय समन्वयित संशोधन प्रकल्पामार्फत करण्यात येत आहे.

आज पर्यंत विद्यापीठाने विविध पिकांचे १८१ वाण, ५२ कृषि अवजारे तसेच शेतकऱ्यांच्या गरजेनुसार १५७८ तंत्रज्ञान शिफारशी शेतकऱ्यांना उपलब्ध करून दिल्या आहेत. डॉ.पं.दे.कृ.वि., अकोला इथे २०२४ साली झालेल्या संयुक्त कृषि संशोधन व विकास समितीच्या सभेमध्ये डॉ.पं.दे.कृ.वि., अकोला व्दारे ०६ वाण, ०३ कृषि अवजारे तसेच शेतकऱ्यांच्या गरजेनुसार ७२ तंत्रज्ञान शिफारशी मंजूर झाल्या. एका संशोधन अभ्यासात विद्यापीठाने विकसित केलेल्या पाच पिकांच्या वाणांचे, एका फळाच्या जातीचे आणि एका यंत्राच्या आर्थिक योगदानाचे विश्लेषण केले असता असे आढळून आले की, राज्याच्या अर्थव्यवस्थेत या वाणांमुळे शेतकऱ्यांना रू २१,५३५ कोटी रूपयांचा लाभ झाला आहे.

विद्यापीठ आणि इंडो काऊंट यांच्या संयुक्त माध्यमातून कापूस पिकातील उच्च गुणवत्ता राखण्यासाठी चंद्रपूर जिल्ह्यामध्ये कापूस पिकाच्या बीटी आणि देशी जातीमध्ये सेंद्रिय पध्दतींचा वापर करून लांब धाग्याचा कापूस विकसित करण्याच्या उद्देशाने रू ३०७.९२ लाख निधीचा प्रकल्प कार्यान्वित करण्यात आला आहे. या व्यतिरीक्त स्थानीक व विभागीय स्तरावरील संशोधनाची गरज लक्षात घेता या विद्यापीठांमध्ये एकूण ८७ अनुदानित प्रकल्प कार्यान्वित आहेत. त्यामध्ये ०८ कृषि संशोधन परिषद, ०८ राष्ट्रीय कृषि विकास योजना, १४ राजीव गांधी विज्ञान आणि तंत्रज्ञान आयोग, ०२ भाभा अणुसंशोधन केंद्र, ०६ जैव तंत्रज्ञान विभाग, ३० राज्य सरकार पुरस्कृत प्रकल्प व १८ तदर्थ स्वरूपातील प्रकल्प असा एकूण रू. १३६.९६ करोड निधी विविध प्रकल्पा अंतर्गत संशोधनासाठी प्राप्त झाला आहे.

मागीलवर्षी विद्यापीठाने कवठाचे वाण पिडीकेवी प्रताप, मका वाण पिडीकेवी-आरंभ, पिडीकेवी राळाचे वाण, पिडीकेवी यशश्री, सूर्यफुलाचे संकरीत वाण पिडीकेवी सुरज आणि लसूनाचे वाण पिडीकेवी-पूर्णा ही वाणे शेतकरी बांधवाकरीता प्रसारित केली आहेत .

नुकतेच महाराष्ट्र शासनाने कृषि महाविद्यालय, नागपूर येथे आंतरराष्ट्रीय शेतकरी संवाद केंद्राच्या बांधकामासाठी रू. २३५.६२ कोटी निधी मंजूर केला आहे. विद्यापीठाने रू २१६.५१ कोटी रूपयांचे १०२ संशोधन प्रस्ताव विविध संस्थांना मान्यतेसाठी सादर केले आहेत.

विस्तार शिक्षण :

लोकाभिमुख जिरायती शेती, सेंद्रिय शेती, किफायतशीर शेती, कमी खर्चाची शाश्वत शेती, कौशल्य आधारित शेती पूरक व्यवसाय ग्रामीण युवक, युवती, शेतकरी महिला पुरुष यांचे पर्यंत सक्षमतेने पोहोचविण्यासाठी विद्यापीठाने संकल्प केला असून कृषि विस्तारामध्ये विद्यापीठाने विकसित

तंत्रज्ञान प्रभावी पध्दतीने प्रचार व प्रसार करण्यासाठी कृषि विस्ताराच्या नवीन पध्दती विकसित केल्या आहेत.

दिनांक २० ते २२ सप्टेंबर, २०२४ या कालावधीत चार कृषि विद्यापीठे, महाबीज आणि खाजगी कंपन्यांच्या २२० पिकांच्या वाणांचे आणि तंत्रज्ञानाचे २० एकर क्षेत्रावर थेट प्रात्यक्षिक दाखवणारा नाविन्यपूर्ण शिवारफेरी कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. दरवर्षी प्रमाणे विद्यापीठाच्या विविध संशोधन विभागांचे ११०० हेक्टर क्षेत्र शेतकरी बांधवाना प्रात्यक्षिक क्षेत्र म्हणून पाहण्याकरीता उपलब्ध होते. ज्यामध्ये सुमारे ३५,००० शेतकऱ्यांनी विद्यापीठ परिसरातील शेतात आणि प्रात्यक्षिक स्थळांना भेटी देऊन लाभ घेतला. उद्घाटन समारंभास डॉ. इंद्र मणी मिश्रा, कुलगुरु, डॉ. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी हे उपस्थित होते. पाणी फाऊंडेशनचे श्री. अमिर खान यांनी विद्यापीठाच्या संशोधन प्रक्षेत्रास भेट देऊन तंत्रज्ञान प्रसारासाठी विद्यापीठाचे अभिनंदन केले.

विद्यापीठामध्ये २७ ते २९ डिसेंबर २०२३ या कालावधीत अॅग्रीटेक २०२३ हे भव्य कृषि प्रदर्शन आयोजित करण्यात आले होते. प्रदर्शनीचे उद्घाटन राज्याचे उपमुख्यमंत्री मा.ना.श्री. देवेंद्र फडणवीस होते तर समारोप समारंभ महाराष्ट्राचे महसूल मंत्री व अकोला जिल्ह्याचे पालक मंत्री मा.ना.श्री. राधाकृष्ण विखे पाटील यांचे उपस्थितीत पार पडला. या कृषि प्रदर्शनाला महाराष्ट्रातील सर्व जिल्ह्यांतील आणि इतर राज्यातील सुमारे ७ लाखापेक्षा जास्त शेतकऱ्यांनी भेटी दिल्या.

या प्रदर्शनीचे एक मुख्य आकर्षण म्हणजे विद्यापीठाने पुढाकार घेऊन माजी विद्यार्थी उद्योजकांना निमंत्रित करून त्यांना विनामुल्य स्टॉल उपलब्ध करून दिले होते आणि विद्यार्थ्यांना तसेच शेतकऱ्यांना प्रेरीत करण्यासाठी त्यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. प्रदर्शना दरम्यान ५०० नाविन्यपूर्ण/प्रगतिशील शेतकरी आणि खाद्य विक्रेते गट तसेच बचत गटांना निशुल्क दालन उपलब्ध करून देण्यात आले होते.

विद्यापीठामध्ये २८ मार्च २०२४ रोजी महिला सशक्तीकरण मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले होते ज्यामध्ये विदर्भातील १६ महिलांना कृषि क्षेत्रात उत्कृष्ट कार्य केल्याबद्दल गौरविण्यात आले. याशिवाय दरवर्षी प्रमाणे या ही वर्षी २१ मे २०२४, रोजी शेतकऱ्यांसाठी मान्सूनपूर्व मेळावा ही आयोजित करण्यात आले, यावेळी शेतकऱ्यांना बियाणे उपलब्ध करून देण्यात आले. कृषि वाणी, कृषि वार्ता, हॅलो कास्तकार, केबल टीव्ही बुलेटिन, ब्लॉग, प्रशिक्षण, व्हिडिओ कॉन्फरन्सिंग, हेलपलाइन, मोबाइल अॅप्स आणि चार लाख व्हाईस मेसेज अशा विविध माध्यमांद्वारे विद्यापीठ दररोज लाखो शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचत आहे. कृषि पत्रिका, कृषिसंवादिनी, कृषि दिनदर्शिका ही विद्यापीठाची प्रकाशने शेतकरी बांधवांमध्ये खूप लोकप्रिय आहेत.

विदर्भातील शेतकऱ्यांना उद्भवणाऱ्या विविध समस्या आणि इतर मुद्यांवर शास्त्रज्ञांसोबत चर्चा होऊन समाधान मिळण्याच्या हेतूने विद्यापीठांतर्गत ३५ केंद्रावर शेतकरी शास्त्रज्ञ मंच स्थापन करण्यात आले आहेत, ज्यामध्ये २००० हून अधिक शेतकऱ्यांचा सहभाग आहे.

विद्यापीठाने विदर्भातील प्रत्येक जिल्ह्यातील एक या प्रमाणे ११ गावांचा सर्वांगीण विकासासाठी व निवडलेल्या गावांमधील शेतकऱ्यांची सामाजिक व आर्थिक स्थिती सुधारण्यासाठी कृषि आणि इतर विभागांच्या मदतीने आदर्श गाव मॉडेल व्हिलेज म्हणून निवड केली आहे. सदर उपक्रमामध्ये विद्यापीठाव्दारे पुढाकार घेऊन इतर सहयोगी संस्थांच्या सहकार्याने शेतकऱ्यांचे उत्पन्न दुप्पट करणे, उत्पादन खर्च कमी करणे, यांत्रिकीकरण, सूक्ष्म सिंचन, एकात्मिक शेती पध्दती (IFS मॉडेल) आणि गावातील विपणन साखळी उत्पादनाचा विकास यावर भर दिला आहे. आदर्श गाव (मॉडेल व्हिलेज) ही संकल्पना येत्या काही दिवसांत विदर्भातील प्रत्येक तालुक्यात रूजवली जाईल. आदर्श गाव संकल्पनेचा एक भाग म्हणून खरीप हंगामात संबंधित गावांमध्ये पीक स्पर्धा आयोजित करण्यात आली होती आणि अगोटेक २०२३ मध्ये दोन उत्कृष्ट शेतकऱ्यांना मा. उपमुख्यमंत्री महोदयांचे हस्ते पुरस्कार देवून सन्मानित करण्यात आले. प्रथम दर्शनी पहिल्या वर्षात गावातील शेतकऱ्यांच्या पीक उत्पादनात सरासरी २० टक्के वाढ झाल्याचे दिसून आले आहे .

यासोबतच विद्यापीठाव्दारे एक गाव एक तंत्रज्ञान या संकल्पनेचा प्रचार आणि प्रसार करण्यात येत आहे. या अंतर्गत मोहरी आणि जवस या तेलबिया पिकाचे ६५० हून अधिक प्रात्यक्षिके घेतल्या गेली आहे आणि त्याव्दारे प्रचार प्रसार करण्यात येत आहे. याचा परिणाम असा झाला आहे की, पूर्व विदर्भात शेतकरी बांधव गावातच तेल घाणी लावून मूल्यवर्धन करून नफा मिळवत आहे .

फलोत्पादन विकासासाठी सुध्दा विद्यापीठ प्रयत्न करीत आहेत व जवळपास १०० हेक्टर क्षेत्र फळ पिकाखाली आणले आहे. विदर्भात भाजीपाला, फळ पिकांना आणि फुल शेतीला चालना मिळण्याचे उद्देशाने शेतकऱ्यांसाठी थेट उत्पादन तंत्रज्ञान दर्शविणारा उद्यानविद्या दिन (Horticulture Day) २१ आणि २२ फेब्रुवारी २०२४ रोजी आयोजित करण्यात आला होता. या कार्यक्रमाचे उद्घाटन केंद्र सरकारचे आयुक्त, उद्यान विद्या, डॉ.प्रभातकुमार यांचे हस्ते करण्यात आले.

या थेट प्रात्यक्षिक कार्यक्रमांतर्गत २० एकर क्षेत्रावर भाजीपाला पीक लागवड तंत्रज्ञान प्रात्यक्षिके (२१ विविध भाजीपाला पिकांचे ३४ वाण), १७० एकर क्षेत्रावर फळ पीक लागवड तंत्रज्ञान प्रात्यक्षिके (१७ विविध फळ पिकांचे ३४ वाण) आणि १० एकर क्षेत्रावर फुल पिके लागवड तंत्रज्ञान (२३ विविध फुल पिकांचे ३१५ शोभिवंत झाडे) असे एकूण २०० एकर क्षेत्रावर उद्यानविद्या विषयक ५८ पिकांचे ३८३ पिक प्रात्यक्षिके महाराष्ट्रातील शेतकरी बंधू भगिनींना पहावयास मिळाली. या दोन दिवसीय कार्यक्रमास जवळपास ११००० शेतकरी बांधवानी भेटी दिल्यात.

विद्यापीठाने प्रगतिशील शेतकरी व कृषि पदवीधर-उद्योजक यामधून 'पीडीकेवी आयडॉल' हा उपक्रम सुरू केला असून दर दोन महिन्यांच्या अंतराने दोन आदर्श व्यक्तींची (एक शेतकरी आणि एक कृषि उद्योजक) निवड करून त्यांनी कृषि क्षेत्रात दिलेल्या उत्कृष्ट योगदानाची गौरवगाथा विद्यापीठाच्या ३२ केंद्रांवर फलकाव्दारे प्रसिद्ध करण्यात येत आहे. दर महिन्यात निवृत्त होणाऱ्या अधिकारी, कर्मचाऱ्यांना निवृत्तीचे दिवशी कुलगुरू कार्यालयात बोलवून आपण त्यांचा सत्कार करून सन्मान करण्याचा सन्माननीय उपक्रम सुरू केला आहे.

बिजोत्पादन :

विद्यापीठाचे मध्यवर्ती संशोधन केंद्र आणि मध्यवर्ती प्रात्यक्षिक केंद्र हे दोन मोठे प्रक्षेत्र असून यामधून पुरेसे बिजोत्पादन होते मात्र उत्पादकता व खर्च यांचा विचार करता सुधारणा करण्यास भरपूर वाव आहे. त्या अनुषंगाने मध्यवर्ती संशोधन केंद्रातील ३४ हेक्टर जमीन वहीती खाली आणली आहे, तसेच वणी रंभापूर येथे देखील १५० हेक्टर पडीक क्षेत्र वहीती खाली आणली असून यंदा दोन्ही प्रक्षेत्रांवर २५० हे. पडिक प्रक्षेत्रावर मोठ्या प्रमाणात विविध पिकांची, फळबागांची व इतर वनस्पतीची लागवड केल्या जाणार आहे. वन्य प्राण्यांची भेडसावत असलेली समस्या कमी करणेसाठी मध्यवर्ती संशोधन केंद्रावर सौर उर्जा चलित कुंपणाव्दारे पिकांच्या रक्षणासाठी प्रयोग केला असून याव्दारे १२० हेक्टर क्षेत्र तर मध्यवर्ती प्रात्यक्षिक केंद्र, वणी रंभापूर येथे ३९ हेक्टर क्षेत्र सौर उर्जा चलित कुंपणाव्दारे वन्य प्राण्यांच्या पासून पीक संरक्षण करिता लावली आहेत.

विद्यापीठाने यावर्षी लक्षित पैदासकार बियाणे उत्पादन यशस्वीरीत्या गाठले आहे. खरीप हंगामात एकूण बियाणे उत्पादन ११५१३ क्विंटल झाले आहे आणि रबी हंगामात ६७९३ क्विंटल आणि उन्हाळी ७३ क्विंटल बियाणे उत्पादन १८३८० क्विंटल बियाणे उत्पादन घेतले आहे. सोबतच या विभागातील शेतकऱ्यांसाठी एकूण ४,९७,७४७ फळे, फुले, भाजीपाला आणि औषधी व सुगंधी वनस्पतींचे चांगल्या प्रतिची रोपे व कलमे तयार करण्यात आली आहे. राष्ट्रीय कृषि विकास योजने अंतर्गत नुकतेच ३ प्रकल्प मंजूर करण्यात आले त्यामध्ये भरड धान्याचे पैदासकार बियाणे उत्पादन आणि उत्पादकता वाढवण्यासाठी रू. २.०४ कोटी तसेच अधिसूचित बियाणे चाचणी प्रयोगशाळेचे बळकटीकरण करून प्रगत बियाणे चाचणी सुविधा केंद्राची स्थापना यासाठी रू. २.०४ कोटी आणि सुधारीत फळ पीक अंतर्गत मोठ्या प्रमाणात प्रात्यक्षिक व व्यावसायिक शेतीच्या विकासासाठी रू. ७.४७ कोटी निधी प्राप्त झाला आहे. हे प्रकल्प बिजोत्पादनाच्या सुविधा बळकट करण्यासाठी उपयुक्त ठरतील.

विद्यापीठाने बियाणे उत्पादनासाठी ५१२ शेतकरी उत्पादक कंपन्यांसोबत सामंजस्य करार केले आहेत. यावर्षी १६ नवीन सामंजस्य करारांवर स्वाक्षऱ्या करण्यात आल्या आहेत, पाणी फाऊंडेशन, रिलायन्स फाऊंडेशन, धानुका अॅग्रीटेक लिमिटेड आणि अमेरिकेतील EDF यांच्यासोबत संशोधन, शिक्षण, औजारे आणि यंत्र सामग्रीच्या निर्मिती तसेच व्यावसायिक उपक्रमासाठी सामंजस्य करार करण्यात आले आहेत.

आत्मनिर्भरते कडे विद्यापीठाची वाटचाल :

विद्यापीठ आत्मनिर्भर होण्याचे दृष्टिने पाऊल उचलले असून येणाऱ्या काळात विद्यापीठातील प्रत्येक विभाग आर्थिकदृष्ट्या स्वयंपूर्ण होण्यासाठी युनिव्हर्सिटी डेव्हलपमेंट कमिटीची स्थापना देखील करण्यात आली आहे. या उपक्रमांतर्गत विविध विकास प्रकल्प हाती घेण्यात आले असून यामध्ये मध्यवर्ती संशोधन केंद्रांतर्गत येणाऱ्या वेस्टर्न ब्लॉक वरील सुमारे १०० एकर प्रक्षेत्रावर फळ पिकांची

लागवड करण्यात आली आहे. उद्यान विद्या विभाग प्रक्षेत्रावर विभागांतर्गत फळशास्त्र विभागाचे प्रक्षेत्रावर सुध्दा ६५ एकर फळ पिकांची लागवड करण्यात आली आहे. कॅटल डेव्हलपमेंट प्रोजेक्ट अंतर्गत नव्याने आठ साहिवाल प्रजातीच्या गायी विभागात आणले असून विभागातील उपलब्ध गोवंशाला आयव्हीएफ तथा Sortex Semen टेक्नॉलॉजीद्वारे साहिवाल जातीमध्ये परिवर्तित करण्यासाठी प्रयत्न करण्यात येत आहे. पशुसंवर्धन तथा दुग्धशास्त्र विभागाचे प्रक्षेत्रावर व्यावसायिक तत्वावर आधारीत हिरव्या चाऱ्यापासून मुरघास निर्मितीचा प्रकल्प तसेच गांडूळ खत निर्मितीचा प्रकल्प कार्यान्वित झाला असून याद्वारे विभागाला आर्थिक स्रोत उपलब्ध होणार आहे. तसेच सिंचन विकास प्रकल्प अंतर्गत विद्यापीठात उपलब्ध शेततळ्यामधून प्रभावी सिंचनासाठी सुमारे साडेतीन कोटी रूपयांचा सिंचनाचा प्रकल्प तयार करण्यात आला आहे. एकात्मिक शेती संशोधन प्रकल्पांतर्गत एक हेक्टर क्षेत्र असणाऱ्या शेतकऱ्यांना मार्गदर्शक ठरेल असा एकात्मिक शेती पध्दतीचा प्रकल्प ज्यामध्ये तृणधान्य, कडधान्य, गळीतधान्य, भाजीपाला, फळपिके यासह गाई शेळ्या कोंबड्या एकाच ठिकाणी उभारल्या गेला आहे. विद्यापीठांतर्गत विविध वास्तूचे नुतनीकरण करण्यात आले असून यामध्ये कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्र, डॉ. पंजाबराव देशमुख स्मृती केंद्र यांचा प्रामुख्याने समावेश आहे. महसुली उत्पन्नात वाढ होण्याचे दृष्टिकोनातून विद्यापीठाच्या विविध विभागात अधिक सक्षम करत विभागांना स्वयंपूर्ण करण्याचा विद्यापीठाचा मानस आहे. यामध्ये प्रामुख्याने सूक्ष्म अन्नद्रव्य निर्मिती, जैविक खते व किडनाशके, व्यावसायिक रोपवाटिका विकास, शहर बगिच्याचे आधुनिकीकरण, सेंद्रिय शेती संशोधन व प्रशिक्षण केंद्राचे सक्षमिकरण, फळे व भाजीपाला प्रक्रिया, बेकरी उत्पादनांचे व्यावसायिक तत्वावर वितरण, माती परीक्षण तथा विद्यापीठ प्रकाशनांचा समावेश आहे.

अल्प मनुष्यबळाच्या पार्श्वभूमीवर विद्यापीठातील उपलब्ध शास्त्रज्ञ अधिकारी कर्मचारी एकापेक्षा जास्त जबाबदाऱ्या सक्षमतेने सांभाळत असून विद्यापीठाच्या लौकिकात भरच पाडत आहेत. अशा अधिकारी कर्मचारी वर्गाचे कौतुक व्हावे त्यांचे मनोबल वाढावे या हेतूने विद्यापीठ पातळीवर उत्कृष्ट संशोधक, उत्कृष्ट संशोधन केंद्र, उत्कृष्ट फार्म मॅनेजर, उत्कृष्ट कृषि विज्ञान केंद्र, उत्कृष्ट विस्तार शास्त्रज्ञ, उत्कृष्ट कृषि महाविद्यालय, उत्कृष्ट कृषि तंत्र विद्यालय असे विविध पुरस्कार विद्यापीठ स्थापना दिनी दरवर्षी दिनांक २० ऑक्टोबर रोजी प्रदान करण्यात येणार आहे. आपल्या देशाच्या केंद्रस्थानी असलेल्या नागपूर शहरात डॉ. पंजाबराव देशमुख आंतरराष्ट्रीय कृषि सेवा सुविधा केंद्र मंजूर झाले असून याकरीता २२७ कोटी रूपयांचा निधी सुध्दा मंजूर झाला आहे. नागपूरचे लौकिकात भर घालणाऱ्या महाराज बाग येथील सुधारीत आराखड्याला सेंट्रल झू अॅथोरीटीकडून मान्यता मिळाली आहे. नागपूर कृषि महाविद्यालय हेरिटेज वास्तू करीता ७.७० कोटी रूपयाचे प्रस्तावास मा. कृषि मंत्री महोदयांनी तत्वत मंजूरी दिली आहे. 'भाऊसाहेब फुंडकर शासकीय कृषि महाविद्यालय' बुलढाणा करीता ९६ कोटी रूपये, अन्न तंत्रज्ञान महाविद्यालय, यवतमाळ करीता ११७ कोटी रूपये, कृषि महाविद्यालय मुल, जिल्हा चंद्रपूर करीता ४२ कोटी रूपये तसेच प्रस्तावित नवीन कृषि महाविद्यालय नागपूर करीता ५९ कोटी रूपयांचा निधी महाराष्ट्र शासनाद्वारे मंजूर झाला आहे. पडीक जमीन लागवडीखाली आणणे, विद्यापीठ कार्यक्षेत्रातील प्रत्येक जिल्ह्यात विद्यापीठाचे विक्री केंद्र सुरू करणे, फळबागे खालील

लागवड क्षेत्र वाढविणे, विविध फळांचे प्रात्याक्षिक प्रकल्प , सेंद्रिय शेती प्रकल्प, देशी गाय संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्र, शेतीमध्ये ड्रोन तंत्रज्ञानाचा वापर वाढविणे, जास्तीत जास्त क्षेत्र सूक्ष्म सिंचनाखाली आणणे, बिजोत्पादन वाढविणे, एकात्मिक शेती पध्दत, इत्यादी नाविन्यपूर्ण उपक्रम राबवीत विद्यापीठाच्या महसुली उत्पादनात भरीव वाढ होऊन शेतकऱ्यांना त्यांच्या जिल्ह्यातील प्रक्षेत्रावर विद्यापीठ निर्मित उत्पादने विक्री केंद्रांच्या माध्यमातून उपलब्ध, तसेच मॉडेल व्हिलेज संकल्पनेमुळे कृषि विस्तारत नवीन मापदंड स्थापित झाले आहेत. विद्यापीठाच्या मृद शास्त्र विभागाद्वारे मागील वर्षी विविध पिकांसाठी ४३०० लिटर सूक्ष्म अन्नद्रव्ये तयार केले व त्याद्वारे १.८२ कोटी रूपयांचा महसूल मिळविला आहे. तसेच जैविक खत विक्रीद्वारे १ कोटी रूपयांचे उत्पन्न मिळाले आहे. विद्यापीठ मुख्यालयी, अकोला येथे कृषि पर्यटन, संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्राला विकासासाठी रू ११.६८ कोटी निधीस मा.ना.श्री. राधाकृष्ण विखे पाटील, मंत्री, महसूल व पशू संवर्धन, महाराष्ट्र आणि अकोला जिल्ह्याचे पालकमंत्री यांनी जिल्हा नियोजन व विकास समिती मधून तत्त्वतः मान्यता दिली आहे.

विद्यापीठ निर्मित विविध उत्पादने जसे बियाणे, कलमे, जैविक खते, जैविक किडनाशके, गांडूळखत, सूक्ष्म अन्नद्रव्ये, खाद्यतेल, प्रक्रियायुक्त पदार्थ, बहुपयोगी औजारे, बेकरी उत्पादने आणि प्रकाशने विक्रीसाठी २१ पीडीकेव्ही कृषि निविष्टा विक्री केंद्र सुरू करण्यात आले आहेत. नुकतेच करडी या तेला सोबतच जवस, मोहरी आणि भुईमुग तेलाची विक्री सुरू करण्यात आली आहे. या विक्री केंद्राद्वारे जवळपास ३ कोटी पेक्षा जास्त महसूल मिळाला आहे. सन २०२३-२४ करीता विद्यापीठाच्या एकूण महसुली उत्पन्नाचा आढावा घेतला असता असे दिसून आले की, विद्यापीठाला चक्र निधी प्रकल्प, पैदासकार बियाणे बिजोत्पादन, ५५० उत्पादन चाचणीचे माध्यमातून विद्यापीठास या आर्थिक वर्षात ४० कोटी रूपयांचा महसूल अपेक्षित आहे. तसेच येणारे दोन वर्षात महसुली उत्पन्न १०० कोटीवर नेण्याचा विद्यापीठाचा मानस आहे.

पशू संवर्धन व दुग्ध विभागावर ९ प्रकारच्या देशी गायींचे जतन करण्यात आले असून सध्या अधिक दूध देणाऱ्या साहिवाल गाय संवर्धन व वृध्दीकरण प्रकल्प इथे सुरू आहे. शिवाय निवडूंग चारा पिकाचे प्रात्याक्षिक इथे असणार आहे. त्याशिवाय वर्मी वॉश, वर्मी कॅपोस्ट, शेणापासून इंधन निर्मिती तंत्रज्ञान दुधापासून बनविलेले विविध पदार्थ, म्हैस पालन, मुक्त संचार पध्दतीचा गोठा इथे पाहण्यास मिळणार आहे. यापूर्वी सामाजिक वनिकरणाखाली असणारी ३८० हेक्टर जमीन मागील खरीप आणि रबी हंगामात लागवडीखाली आणण्यात आली आहे. येणारे खरीप हंगामात २५० हे. जमीन वहीती करीता आणण्याचे नियोजन करण्यात आले आहे.

रस्ते आणि वाहतूक महामार्ग, विभाग, केंद्र सरकार, नवी दिल्लीचे सहकार्याने विद्यापीठाच्या दोन मोठ्या प्रक्षेत्रावर ३६ शेततळी निर्माण झाली आहे त्यामुळे १०० कोटी लीटर पाणी साठवणूक क्षमता विद्यापीठाकडे निर्माण झाली त्याचा फायदा फक्त विद्यापीठाचे ४०० हेक्टर बिजोत्पादन कार्यक्रमास नाही तर आजूबाजूच्या १९ गावातील शेतकऱ्यांना ही झाला आहे.

एकंदरीत विद्यापीठाव्दारे विदर्भातील शेती, शेतकरी अधिकाधिक समृद्ध आणि आर्थिक सक्षम करण्याकरीता तसेच विद्यापीठ स्वयंपूर्ण होण्याकरीता विद्यापीठाने वाटचाल सुरू केली आहे आणि या सर्व वाटचालीत विद्यापीठातील माझ्या सर्व सहकार्यांचे, विद्यापीठात काम करणाऱ्या प्रत्येक घटकांचे, सहकार्य लाभत आहे. सोबतच महाराष्ट्र शासन, महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, पुणे, कृषि विभाग, भारतीय कृषि संशोधन परिषद, नवी दिल्ली आणि इतर संलग्नित संस्था यांच्या पाठबळामुळे हे विद्यापीठ आपल्या कार्यात यशाचे शिखर गाठून राष्ट्रीय तसेच आंतरराष्ट्रीय स्तरावर एक नावाजलेली संस्था म्हणून नावारूपास येईल अशी आशा आहे.

* * *

महाराष्ट्र - कुलपतींच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास - एक आढावा

डॉ. प्रमोद पात्रेकर

माजी राज्य संपर्क अधिकारी व विशेष कार्य अधिकारी,
एन एस एस कक्ष, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,
महाराष्ट्र शासन तसेच
माजी अध्यक्ष, निरीक्षण समिती,
इंद्रधनुष्य स्पर्धा व मार्गदर्शक पुस्तिका लेखन सदस्य
(इंद्रधनुष्य, आव्हान, क्रीडा-महोत्सव व आविष्कार)

केंद्र शासनाने, राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० च्या सुमारास आराखडा स्वरूपात विचारवंतासमोर सादर करण्यात आले . त्यामध्ये अनेकांच्या सूचनांचा उहापोह करून उच्च समितीने एक अंतिम नवीन शैक्षणिक धोरण राष्ट्राला समर्पित केले. साधारणपणे शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये राज्यातील सर्व विद्यापीठे व उच्च व तंत्र शिक्षणाच्या अधीनस्थ स्वायत्त शिक्षण संस्थामध्ये त्याची अंमलबजावणी करण्यास सुरुवात झाली, तसेच २०२४-२५ पासून राष्ट्रातील सर्व उर्वरित उच्च शैक्षणिक संस्थामध्ये राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची अंमलबजावणी करण्यास सुरुवात झाली.

मुख्यत्वेकरून, नवीन शैक्षणिक धोरणात पारंपारिक अभ्यासक्रमाबरोबर, कला, क्रीडा, संगीत, नाट्य, नृत्य, ललित कला व इतर अनेक कौशल्य विकासावर भर देण्याच्या विषयांचा अंतर्भाव करण्यात आला. याला जोडूनच प्रत्येक विषयास अनुसरून भारतीय ज्ञान परंपरा ज्ञानार्जन करून विद्यार्थ्यांना आपल्या भारतीय परंपरेची ओळख व ती टिकवून ठेवण्याच्या उद्देशाने तसेच राष्ट्र प्रेम जपले जाईल याची विशेष काळजी घेण्यात आलेली आहे, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या बौद्धिक विकासाबरोबर सर्वांगीण विकासही साधला जाईल व चांगला युवक तसेच सुयोग्य व्यक्ती राष्ट्र-प्रगती साठी निर्माण होईल अश्या सद भावनेतून धोरणाची मांडणी करण्यात आली.

खर तर महाराष्ट्र राज्यामध्ये कुलपती कार्यालयाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठीची मुहूर्तमेढ, विविध स्पर्धांच्या माध्यमातून, सन १९९७ सालीच केलेली आहे.

सुरुवातीच्या काळापासून राष्ट्र स्तरावर भारतीय विद्यापीठ संघ (AIU) च्या माध्यमातून, पश्चिम क्षेत्रीय आंतर विद्यापीठ क्रीडा व सांस्कृतिक स्पर्धा भरविल्या जातात. पश्चिम विभागात महाराष्ट्र, गोवा, मध्यप्रदेश, गुजरात व राजस्थान या राज्यातील विविध विद्यापीठांचे चमू सहभागी होतात. राष्ट्र स्तरावरील स्पर्धेची पूर्व तयारी म्हणून आपल्या राज्यामध्ये आंतर विद्यापीठ स्पर्धा भरविल्या जातात जेणेकरून उत्कृष्ट स्पर्धकांची निवड तसेच राष्ट्रस्तरावर चांगली कामगिरी आणि पदक प्राप्त होण्याची शक्यता वाढते आहे. राज्यातील अनेक विद्यापीठांनी भारतीय विद्यापीठ संघ यांच्या सयुक्तिक सहकार्याने पश्चिम क्षेत्रीय व राष्ट्रीय क्रीडा व सांस्कृतिक स्पर्धा आयोजित केलेल्या आहेत आणि उत्कृष्ट यश प्राप्त केले आहे.

अश्वमेध - क्रीडा - महोत्सव, इंद्रधनुष्य - सांस्कृतिक, आविष्कार - संशोधन व आव्हान - आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण अशा विविध आंतरविद्यापीठ राज्य स्तरीय स्पर्धा दरवर्षी आयोजित केल्या जातात.

दरवर्षी या स्पर्धांचे आयोजन साखळी पद्धतीने सर्वच कृषी व अकृषी विद्यापीठामध्ये केले जात आहे. सदर स्पर्धेत उत्कृष्ट यश प्राप्त व विजयी संघास मान्यवरांच्या आर्थिक सहाय्याने फिरते चषक देण्यात येतात.

अश्वमेध-आंतरविद्यापीठ क्रीडा स्पर्धा (क्रीडा- महोत्सव) सन - १९९७

महाराष्ट्र राज्याचे तत्कालीन कुलपती व राज्यपाल, मा.डॉ. पी.सी. अलेक्झांडरयांचे संकल्पनेतून क्रीडा क्षेत्रात उत्कृष्ट कामगिरी करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी राज्यस्तरीय आंतरविद्यापीठ क्रीडा स्पर्धा सुरु करण्यात आली. यामध्ये ५ निवडक खेळ, कबड्डी, खो-खो, व्हॉली बॉल, टेबल टेनिस व इतर मैदानी खेळांचा अंतर्भाव करण्यात आला. सुरुवातीला या क्रीडा स्पर्धा अश्वमेध या नावाने ओळखल्या जायच्या, कालानुरूप या नावात बदल करून या स्पर्धा क्रीडा-महोत्सव या नावाने भरविल्या जातात.

इंद्रधनुष्य -आंतरविद्यापीठ सांस्कृतिक स्पर्धा- युवा महोत्सव सन- २००३

सन २००३ पासून कुलपतींच्या कार्यालयामार्फत राज्य स्तरीय सांस्कृतिक स्पर्धा भरविल्या जातात. यामध्ये नृत्य, नाट्य, ललित कला संगीत व साहित्य कृती यांचा समावेश आहे. या ५ विभागांतर्गत एकूण विविध २८ स्पर्धा भरविल्या जातात. सुरुवातीच्या काळात शहरी विभागात असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना यश व पदके प्राप्त झालेली आहेत, परंतु कालांतराने विविध माध्यमांच्यातसेच तंत्रज्ञानाच्या प्रगतीमुळे व निष्णात तज्ञांच्या उपलब्धतेमुळे ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांचाही पदक जिंकून यश प्राप्त होत आहेत. सन २०२४ च्या इंद्रधनुष्य स्पर्धेमध्ये एकूण २२ सहभागी विद्यापीठामधून १७ विद्यापीठामधील युवकांना पदक प्राप्त झालेली आहेत. एकंदरीत उत्कृष्ट कलाकार व पदक प्राप्त स्पर्धकांची विभागणी राज्य स्तरावर होत आहे, याची नोंद घेतली पाहिजे. यशस्वी स्पर्धकांचा केंद्र-बिंदू शहरी भागाकडून ग्रामीण भागाकडे सरकत आहे.

आव्हान-आंतरविद्यापीठ आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण शिबीर सन-२००६(एनसीसी)

सन २००५ मध्ये राज्याला अतिवृष्टीला सामोरे जायला लागले. आपत्ती निवारणा साठी कमी मनुष्यबळामुळे प्रशासनावर अतिशय ताण वाढला. तरुण युवा पिढीला या व्यवस्थे मध्ये सामावून घेण्याच्या विचाराने, राज्यातील विविध विद्यापीठांच्या सल्लुप्रित महाविद्यालयातील एन सी सी च्या विद्यार्थ्यांना आपत्ती व्यवस्थापनाचे प्रशिक्षण देण्याचे ठरविले गेले. १० दिवसांच्या प्रशिक्षण शिबिरात आपत्ती निवारणा संबंधी उपयुक्त प्रशासकीय कामकाज, वैद्यकीय मदद व घटनास्थळी लागणारी इतर कार्ये यांचे शिक्षण देण्याचे ठरले. हे प्रशिक्षण एन सी सी चे अधिकारी यांचे नियंत्रणा खालीतसेच शासनाच्या विविध यंत्रणेच्या माध्यमातून दिले गेले. या शिबिरात प्रत्येक जिल्ह्यातील २० मुले व १० मुली (एन सी सी) व १ पुरुष व १ महिला एन सी सी अधिकारी यांना प्रशिक्षण देण्यात आले. सदर प्रशिक्षण शिबिरात सहभागी झालेल्या सर्व विद्यार्थी व अधिकारी यांनी प्रत्येक जिल्ह्यात असलेल्या शासनाच्या आपत्ती निवारण कक्षाला त्यांचे नियंत्रणाखाली मदत कार्ये करायची आहेत.

आव्हान-आंतरविद्यापीठ आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण शिबीरसन-२०१०(एनएसएस)

काही तांत्रिक कारणामुळे व प्रशासकीय बाबींमुळे एन सी सी चे विद्यार्थी यांचा आपत्ती निवारणामध्ये सहभाग तसेच सर्व जिल्ह्यामध्ये असणारी एन सी सी विद्यार्थ्यांची उपलब्धता याचा विचार करून राज्यपालांचे

तत्कालीन सचिव मा. विकास चंद्र रस्तोगी यांनी एन एस एस च्या स्वयंसेवकांचा अंतर्भाव, आव्हान प्रशिक्षण शिबिरामध्ये घेण्याचे ठरविले. केंद्र शासन पुरस्कृत एन एस एस च्या योजनेमध्ये राज्य स्तरावर सुमारे ३ लाख स्वयंसेवक व प्रत्येक जिल्ह्यातील महाविद्यालयात असणारी त्यांची व एन एस एस कार्यक्रम अधिकारी यांची उपलब्धता कारणीभूत ठरली. सदर आव्हान शिबिरातील सहभागी होणाऱ्या विद्यार्थ्यांना एन डी आर एफ च्या माध्यमातून प्रशिक्षण देण्यात सुरु केले. १० दिवसांच्या प्रशिक्षण शिबिरात आपत्ती निवारणा संबंधी उपयुक्त प्रशासकीय कामकाज, वैद्यकीय ज्ञान आणि मदद व आपत्ती घटनास्थळी लागणारी इतर कार्ये यांचे शिक्षण देण्यात येत आहे. आता राज्यभरात एन एस एस च्या विद्यार्थ्यांची संख्या सुमारे ५ लाख आहे. सुरुवातीला १० दिवसांच्या कालावधीचे हे प्रशिक्षण शिबिर ७ दिवसांचे करण्यात आलेले आहे. प्रशिक्षण प्राप्त केलेल्या स्वयंसेवकांना चान्सेलर ब्रीगेड म्हणून ओळखले जाते व त्यांचे कार्य प्रत्येक जिल्ह्यात असलेल्या शासनाच्या आपत्ती निवारण कक्षाला, त्यांचे नियंत्रणाखाली मदद करायची आहेत.

अविष्कार- आंतरविद्यापीठ संशोधन स्पर्धा सन- २००६

सर्वच विद्यार्थी क्रीडा किंवा सांस्कृतिक स्पर्धांमध्ये भाग घेत नाहीत वा त्यांची मानसिकता नसते. असा विद्यार्थ्यांचा घटक जो अभ्यास वा संशोधन वृत्तीचा असावा या जाणीवेतून अविष्कार- आंतरविद्यापीठ संशोधन स्पर्धा चा जन्म झाला. सादर स्पर्धेमध्ये सर्वच विषयांचा अंतर्भाव करण्यात आलेला आहे. एकूण स्पर्धे मध्ये ६ विभागात, ४ पातळीवर प्रत्येक विद्यापिठाचा ५० जनाचा चमू सहभागी होत असे, परंतु कालांतराने शिक्षक हि पातळी कमी केल्याने सध्या ३ पातळीवर (पदवी, पदव्युत्तर व संशोधक विद्यार्थी) स्पर्धा भरविल्या जातात. ६ विभागात सर्व प्रकारचे विषय आहेत.

१. ललित-कला, भाषा व मानव्यशास्त्र (Fine Arts, Humanities Languages)
२. वाणिज्य व व्यवस्थापन (Commerce Management)
३. विज्ञान शास्त्र (Pure Sciences)
४. वैद्यकीय शिक्षण व औषध निर्माण शास्त्र (Medical Pharmacy)
५. कृषी, मत्स्य व प्राणी शास्त्र (Agriculture, Animal Husbandry Fishery Sciences)
६. अभियांत्रिकी व तंत्र शास्त्र (Engineering Technology)

या स्पर्धेच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांमध्ये तसेच शिक्षकांमध्ये संशोधनाची आवड निर्माण होऊन उत्तम प्रकारचे, समाज-उपयोगी संशोधन निर्माण व्हावे या संकल्पनेतून सदर स्पर्धा आयोजित केल्या जातात. या स्पर्धेचे फलित म्हणजे, राष्ट्र स्तरावर भारतीय विद्यापीठ संघ (AIU) च्या माध्यमातून अन्वेषण या नावाने राष्ट्र स्तरावर आंतर विद्यापीठ संशोधन स्पर्धा आयोजित केल्या जातात.

अविष्कार स्पर्धेच्या परीक्षणासाठी राज्य तसेच राष्ट्रीय स्तरावरील विविध संशोधन संस्थामधील तज्ञांना आमंत्रित केले जाते. राज्यस्तरावर उत्कृष्ट संशोधन प्राप्त व निवड केलेल्या स्पर्धकाना राजभवन येथे आमंत्रित करून त्यांच्या प्रोजेक्टचे प्रदर्शन भरविण्यात येते व विविध क्षेत्रातील मान्यवर व उद्योजक यांचे समोर सादरीकरण करण्याची संधी दिली जाते.

कुलपती व राज्यपालमा. डॉ. पी.सी. अलेक्झांडर उत्स्फूर्त वक्तृत्व स्पर्धा

तत्कालीन कुलपती व राज्यपाल मा. डॉ. पी.सी. अलेक्झांडर यांचे नावाने उत्स्फूर्त वक्तृत्व स्पर्धा दरवर्षी आयोजित केल्या जातात. प्रथम प्रत्येक विद्यापीठ स्तरावर या स्पर्धेचे आंतरमहाविद्यालयीन स्तरावर आयोजन केले जाते व त्यातून प्रथम क्रमांक प्राप्त झालेल्या विद्यार्थ्यांचे आंतरविद्यापीठस्तरावर नाम-निदेशित केले जाते. सदर स्पर्धा इंग्रजी व मराठी या दोन भाषांमध्ये असते. राज्य स्तरावर अंतिम फेरी इंग्रजी भाषेमध्ये मुंबई विद्यापीठ, मुंबई तर मराठी भाषेमध्ये सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे येथे आयोजित केली जाते.

महाराष्ट्रराज्यस्तरीय स्पर्धांचे फलित

तुमारे २५ वर्षांपासून सुरु केलेल्या या स्पर्धांच्या माध्यमातून राष्ट्र स्तरावरील स्पर्धेमध्ये अनेक विद्यार्थ्यांना नैपुण्य व पारितोषिके प्राप्त झालेली आहेत. तसेच या माध्यमातून उत्कृष्ट खेळाडू, कलावंत, संशोधक व समाज उपयोगी स्वयंसेवक/व्यक्ती मिळालेले आहेत. अनेक खेळाडू, राष्ट्र तसेच आंतर-राष्ट्रीय स्तरावर सहभागी होऊन यशस्वी होताना दिसतात. या स्पर्धेच्या माध्यमातून सहभागी व विजयी झालेले विद्यार्थी आता, नाट्य, नृत्य, संगीत, ललित कला व साहित्य या क्षेत्रात यशस्वी कलाकार म्हणून आपला ठसा उमटवत आहेत.

येणाऱ्या भविष्यात नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण व विविध विषयांच्या अंतर्भावामुळे विद्यार्थ्यांची प्रगती होईलच परंतु राष्ट्र उभारणीसाठी विद्यार्थी व उद्याचे चांगले नागरिक म्हणून योगदान देतील याची खात्री पटते.

महाराष्ट्र राज्याचे मा. राज्यपाल, राजभवनचे सर्व अधिकारी. मा. मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण व सर्व संबंधित अधिकारी वर्ग, कृषी व अकृषी विद्यापीठांचे मा. कुलगुरू व सर्व अधिकारी, क्रीडा व सांस्कृतिक विभाग, मंत्रालय या सर्वांच्या मार्गदर्शनामुळे तसेच महाविद्यालयायीन प्राचार्य, प्राध्यापक वर्ग, शिक्षकेतर कर्मचारी वर्ग यांच्या सहकार्याने व विद्यार्थ्यांच्या अथक परिश्रमामुळे सदर स्पर्धा उच्चतम पातळी गाठतील यात संदेह नाही. शैक्षणिक धोरण २०२० च्या अंमलबजावणीमुळे विद्यार्थी आता फक्त पदवीधर नसून उत्कृष्ट व्यक्ती व राष्ट्र उभारणीसाठी योगदान देईलच याची खात्री पटते.

* * *

सहभागी विद्यापीठांची यादी

१. श्रीमती नाथाबाई दामोदर ठाकरसी, महिला विद्यापीठ, मुंबई-४०००२०
२. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठ, मुंबई-४००००१
३. हैद्राबाद सिंध राष्ट्रीय महाविद्यालयीन मंडळ, मुंबई-४०००२०
४. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज विद्यापीठ, नागपूर ४४४००१
५. महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी, जि. अहमदनगर-४१३७२२
६. मुंबई विद्यापीठ, फोर्ट कॅम्पस, मुंबई - ४०००२२
७. कर्मवीर भाऊराव पाटील विद्यापीठ, कर्मवीर समाधी परिसर, पवई नाका, जि. सातारा ४१५ ००१
८. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर तंत्रशास्त्र विद्यापीठ, लोणेरे, जि. रायगड - ४०२१०३
९. शिवाजी विद्यापीठ, विद्यानगर, कोल्हापूर - ४१६००४
१०. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषी विद्यापीठ, परभणी - ४३१४०१
११. गोंडवाना विद्यापीठ, एम.आय.डी.सी. रोड, गडचिरोली - ४४२६०५
१२. सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे - ४११००७
१३. संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती - ४४४६०२
१४. कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव - ४२५००१
१५. यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक - ४२५००१
१६. स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड - ४३१६०६
१७. महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान विद्यापीठ, नाशिक - ४२२२२२
१८. पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर, सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर - ४१३२५५
१९. महाराष्ट्र पशू व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ, नागपूर - ४४० ००६
२०. कवी कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक, जि. नागपूर - ४४१ १०६
२१. डॉ. बाळासाहेब सावंत कोंकण कृषि विद्यापीठ, दापोली - ४१५७१२
२२. डॉ. होमी भाभा राज्य विद्यापीठ, मुंबई - ४०० ०३२
२३. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर - ४३१ ००४
२४. सिओईपी टेक्नॉलॉजिकल युनिवर्सिटी, पुणे - ४११ ००२
२५. लक्ष्मीनारायण इनोव्हेशन टेक्नॉलॉजिकल युनिवर्सिटी, नागपूर - ४४००३३
२६. डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषी विद्यापीठ, अकोला - ४४४ १०४

इंद्रधनुष्य बाबतची माहिती व स्पर्धेबाबतचे नियम

इंद्रधनुष्य : मूळ संकल्पना हेतु व उद्देश

(Indradhanushya : Basic Concept , Aims and Objectives)

- * २००३ पासून राज्यस्तरीय आंतरविद्यापीठ युवक महोत्सव (सांस्कृतिक स्पर्धा) सुरुवात.
- * विद्यापीठतील युवकांशील सुप्त कलागुण व त्यांची क्षमता ओळखणे.
- * उच्च शैक्षणिक संस्थांशील लोकांच्या मनावर सांस्कृतिक कलेला बिंबवणे.
- * राष्ट्रीय / आंतरराष्ट्रीय कलाप्रकारांध्ये बुध्दीमान गुणी कलाकारांना तयार करणे त्यांना पुढे आणून सहभागी करून घेणे.
- * निवडलेल्या युवा कलाकारांना सांस्कृतिक विशेषतेचे प्रशिक्षण देणे व संबंधीत कला संस्थेत प्रवेशाकरता तयार करणे.

इंद्रधनुष्य बाबत मार्गदर्शक तत्त्वे

१) पात्रतेचे नियम

१. जो विद्यार्थी १२ परिक्षा किंवा समकक्ष परिक्षा उत्तीर्ण झाला असेल व विद्यापीठामध्ये पूर्णवेळ एका शैक्षणिक वर्षाच्या किमान कालावधीची पदवी किंवा स्नातकोत्तर पदवी किंवा पदविका अभ्यासक्रमासाठी नोंदणीकृत आहे तोच विद्यार्थी पात्र समजला जाईल.
  २. मुक्त विद्यापीठातील शिक्षण घेत असलेल्या (बोनाफाईड) विद्यार्थ्यांना पात्र समजले जाईल व जे काही सर्व अटी व शर्तीचे पालन करत असतील ते सर्व विद्यार्थी पात्र समजले जातील. तथापी विद्यापीठांच्या संस्था / केंद्रांध्ये पत्रव्यवहार अभ्यासक्रमामध्ये नोंदणीकृत विद्यार्थी, कॅज्युअल विद्यार्थी, बहिस्थ विद्यार्थी आणि पुनर्रचित सेतु अभ्यासक्रमातील विद्यार्थी पात्र असणार नाहीत.
  ३. ज्या वर्षात इंद्रधनुष्य आयोजित केले असेल त्या शैक्षणिक वर्षाच्या ३० सप्टेंबरला २५ वर्षांपेक्षा कमी वय असलेल्या विद्यार्थ्यांनी सहभागी व्हावे.
  ४. विद्यार्थी खालील अटी पूर्ण करतील.
- अ) विद्यार्थ्यांस स्नातक पदवी किंवा पदविका संबंधीत महाविद्यालय/घटक महाविद्यालय/मान्यताप्राप्त संस्था/प्रतिनिधीत्व करणाऱ्या विद्यापीठांच्या शैक्षणिक वर्षात प्रथम प्रवेशा करिता आर्हता प्राप्त करण्यासाठी परिक्षा उत्तीर्ण करताना ७ वर्षांपेक्षा जास्त कालावधी झालेले नसतील.
- ब) त्या खेरीज विद्यार्थी सर्वसामान्य कालावधीपासून १ वर्ष जास्त वेळेपर्यंत भाग घेऊ शकतो. ज्या शैक्षणिक कार्यक्रमांचा ते अवलंब करीत आहेत.

स्पष्टीकरण

१. विद्यार्थी त्याच्या शैक्षणिक अभ्यासक्रमाच्या कालावधीमध्ये फक्त एक वर्ष जास्त काळ स्पर्धेत सहभागी होऊ शकतो. म्हणजे तीन वर्षांचा (बी.ए., बी.एस्सी., बी.कॉ. इ.) शैक्षणिक अभ्यासक्रम असल्यास सदर विद्यार्थी चार वर्षेस्पर्धेत सहभागी होऊ शकतो व चार वर्षांचा (बी.ई., बी.टेक, इ.) शैक्षणिक अभ्यासक्रम असल्यास सदर विद्यार्थी पाच वर्षेस्पर्धेत सहभागी होऊ शकतो.
२. एका विद्यार्थ्यांस एका शैक्षणिक वर्षात एका पेक्षा जास्त विद्यापीठांचे प्रतिनिधीत्व करण्याची मान्यता दिली जाणार नाही.

३. कोणत्याही विद्यापीठ किंवा महाविद्यालयाच्या अभ्यासक्रमात तात्पुरता प्रवेश घेतलेला विद्यार्थी स्पर्धेत सहभागी होण्यास पात्र नसेल.
  ४. एका विद्यापीठामधून दुसऱ्या विद्यापीठात स्थलांतरीत झालेला विद्यार्थी स्थलांतरीत विद्यापीठामध्ये नोंदणीकृत झाल्यानंतरच स्पर्धेत सहभागी होऊ शकतो.
- २) पात्रतेच्या नियमांचे उल्लंघन केल्यास अपात्र ठरविण्यासाठीचे नियम**
१. पात्रतेच्या कसोटीवर अपात्र ठरलेल्या व तो ज्या कला प्रकाराचे सादरीकरण करत असेल अशा कलाप्रकाराला आयोजन वर्ष धरून तीन वर्षांसाठी स्पर्धेतून आपोआप बाद होईल.
  २. कोणत्याही संघाचे वर्तन हे इंद्रधनुष्य आयोजनाच्या मुख्य उद्देशाला बाधक असेल तर अयोजक विद्यापीठ त्या संघाला ३ वर्षांकरिता सहभागाकरिता बाद ठरवू शकते.
- ३) सामान्य मार्गदर्शक तत्त्वे**
१. **स्पर्धक व इतर संख्या :** नव्या (२०२२) राजभवनाच्या मार्गदर्शक सुचनेनुसार प्रत्येक विद्यापीठाचा संघ हा जास्तीत जास्त ५५ जणांचा असावा. विद्यापीठ संघामध्ये ०२ (दोन) संघ व्यवस्थापक यात १ (एक) महिला व १ (एक) पुरुष तसेच १ (एक) संचालक विद्यार्थी कल्याण / विकास, १ (एक) सांस्कृतिक समन्वयक, ०२ (दोन) प्रशासकीय कर्मचारी व ४९ (एकोनपन्नास) विद्यार्थी (विद्यार्थी + सहवादकांसह) असे एकूण ५५ (पंचावन्न) व्यक्ती विद्यापीठ संघामध्ये सहभाग घेऊन नोंदणी करू शकतात. शक्यतोवर साथसंगत करणारे विद्यार्थीच असावेत. परंतु जर विद्यार्थी उपलब्ध नसतील तर व्यावसायिक कलावंतांना सहवादक म्हणून सहभागी करता येईल. दिलेल्या संख्ये व्यतिरिक्त इतर जास्त व्यक्तींचा निवास व भोजनाची व्यवस्था करता येणार नाही.
  २. **प्रभारी प्रमुख :** सहभागी विद्यापीठ जास्तीत जास्त ०२ (दोन) व्यक्तींना ऐनवेळेस प्रभारी प्रमुख म्हणून नेऊ शकतात. जे आयोजक विद्यापीठाच्या आयोजन समितीमार्फत संपर्क करू शकतील. या मध्ये ०१ (एक) महिला अनिवार्य राहिल.
  ३. **ओळखपत्रे :** प्रत्येक संघातील सर्व सहभागी विद्यार्थ्यांकडे मान्यताप्राप्त व अधिकृत व्यक्ती / अधिकारी यांचे स्वाक्षरी सह ओळखपत्रे असणे आवश्यक. सदर ओळखपत्रांशिवाय सहभागी विद्यार्थ्यांना कला सादरीकरण करिता किंवा स्पर्धेत सहभागी होण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.
  ४. **विद्यापीठ ध्वज व फिरते चषक :** प्रत्येक विद्यापीठाच्या संघ व्यवस्थापकांनी त्यांच्या विद्यापीठांचे अधिकृत ०२ (दोन) ध्वज नोंदणी कक्षामध्ये जमा करावेत व सर्व सहभागी विद्यापीठांचे ध्वज ठरलेल्या ठिकाणी फडकवले जावेत. ज्या विद्यापीठांनी गेल्या वर्षी विविध फिरते चषक अथवा पुरस्कार प्राप्त केलेले असतील त्यांनी सर्व फिरते चषक यजमान विद्यापीठांकडे स्पर्धेच्या १५ दिवस अगोदर जमा करणे अनिवार्य राहिल.
  ५. **भोजन :** सहभागी संघातील प्रत्येक अधिकृत कलावंतांना दिनांक ७/११/२०२४ ते ११/११/२०२४ दुपारपर्यंत भोजन उपलब्ध करून दिले जाईल.
  ६. **प्रवास खर्च आणि जेवन खर्च प्रवासा दरम्यान :** सहभागी होणाऱ्या विद्यापीठांनी आपल्या संघाचा प्रवास खर्च तसेच प्रवासा दरम्यान आवश्यक खर्चाची तरतुद आपल्या स्तरावर करावी.
  ७. **निवास व्यवस्था :** सहभागी संघातील सर्व कलावंत व प्रभारी प्रमुखांना आयोजक विद्यापीठातर्फे निवास व्यवस्था निःशुल्कपणे पुरविली जाईल. सदर व्यवस्था विद्यापीठ परिसरात उपलब्ध असलेल्या विविध अतिथिगृह, वसतिगृहे इत्यादींमध्ये केली जाईल.

८. निवासावेळेसची काळजी : अकोला शहराचे नोव्हेंबर महिन्यातील तापमान साधारणतः २० ते ३० डिग्री सेल्सीअस असते. त्यामुळे सहभागी कलावंतांनी स्वतःची चादर, ब्लॅकेट किंवा लोकरीचे कपडे आणावेत. तसेच स्वतःस आवश्यक असलेली औषधे आणि कुलूप, किल्ली आणावी.
९. लसिकरण : सर्व सहभागी विद्यार्थ्यांनी आवश्यकतेनुसार लसिकरण केलेले असावे.
१०. शिस्त : सहभागी होणाऱ्या कोणत्याही कलावंताचे वर्तन हे वर नमूद तरतुदींचे प्रमाण नसल्यास नियमानुसार कार्यवाही केली जाईल व त्याप्रमाणे सदर संघ हा पुढील युवा महोत्सवामधून बाद ठरविला जाईल. कोणत्याही संघाचे प्रभारी प्रमुख अथवा कलावंत कोणत्याही घटनेविरोधात माध्यमांमध्ये स्वतःहून जाणार नाही. मद्य प्राशन करणे, मुलींची छेडखानी करणे, नियुक्त करण्यात येणाऱ्या पंचावर प्रभाव अथवा दबाव आणण्याकरिता प्रयत्न करणे, अशोभनीय वर्तन करणे आदी बाबी परिसरामध्ये घडल्यास नियमानुसार कार्यवाही केली जाईल.
- असे काही गंभीर प्रकार घडल्यास आयोजक विद्यापीठाचे कुलगुरू व निरीक्षण समितीचे सचिव यांचे निदर्शनास आणून देण्यात येईल. सहभागी विद्यापीठांच्या प्रभारी व संघ व्यवस्थापकांनी विद्यार्थ्यांना सर्व नियमांचे योग्य मार्गदर्शन करणे अनिवार्य असेल व वेळोवेळी संयोजन समितीच्या सचिवांनी दिलेल्या सुचनांचे पालन करणे बंधनकारक राहिल.
११. स्टॅम्प साईज फोटोग्राफ : सर्व सहभागी कलावंत व प्रभारी यांनी स्पर्धास्थानी स्टॅम्पसाईज फोटोग्राफ जवळ बाळगावे.

४) अन्य नियम

१. सहभागी होणाऱ्या प्रत्येक विद्यापीठाला नोंदणी स्थळी परतावा होणारे रूपये १०००/- (रुपये एक हजार फक्त) इतकी रक्कम जमा करावी लागेल. अनावधानाने झालेल्या आयोजक विद्यापीठाच्या कोणत्याही वस्तु अथवा संपत्तीचे नुकसान झाले असल्यास व नमुद रकमेधुन त्याची वसुली केली जाईल.
२. कोणत्याही विद्यापीठाला कोणत्याही स्वरूपाचा आक्षेप घ्यावयाचा असल्यास आक्षेप घेण्यापुर्वी आक्षेपशुल्क म्हणून रूपये १०००/- (रुपये एक हजार फक्त) इतक्या रकमेचा भरणा करावा लागेल.

अधिक माहितीसाठी संपर्क : डॉ. संदिप हाडोळे,

सहसचिव, आयोजन समिती, इंद्रधनुष्य २०२४ आणि
विद्यार्थी कल्याण अधिकारी, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ,
अकोला भ्रणध्वनी : ९९२१४००३९९

टिप : विविध कलाप्रकारांची नावे व त्यासंबंधी नियमां बाबत मराठीत अर्थ न बदलता भाषांतर करण्याचा प्रयत्न केलेला असून काही अडचण आल्यास कृपया राजभवानाकडून प्राप्त झालेल्या इंग्रजी भाषेतील मार्गदर्शक तत्वे पहावीत.

कलाप्रकार निहाय यादी (List of the Event)

१) संगीत विभाग

१. भारतीय शास्त्रीय गायन (भारतीय/कर्नाटकी) (Indian Classical Vocal Solo)
२. भारतीय शास्त्रीय वाद्य संगीत (तालवाद्य) (Indian Classical Instrumental Solo (percussion))
३. भारतीय शास्त्रीय वाद्य संगीत (स्वरवाद्य) (Indian Classical Instrumental Solo (Non percussion))
४. नाट्यसंगीत (Natyageet)
५. भारतीय सुगम संगीत (भारतीय) (Indian Light Vocal - Indian)
६. भारतीय समूहगान (Indian Group Song)
७. भारतीय लोकसंगीत वाद्यवृंद (Indian Folk Orchestra)
८. पाश्चिमात्य गायन (Western Vocal - Solo)
९. पाश्चिमात्य वाद्य संगीत (Western Instrumental - Solo)
१०. पाश्चिमात्य समूहगान (Group Song - Western)

२) नृत्य विभाग (Dance Section)

११. भारतीय शास्त्रीय नृत्य (Classical Dance)
१२. भारतीय लोकसमुह नृत्य (Folk Dance)

३) वाङ्मयिन कला विभाग

१३. वक्तृत्व स्पर्धा (Elocution)
१४. वादविवाद स्पर्धा (Debate)
१५. प्रश्नमंजुषा (Quiz)

४) रंगमंच कला विभाग

१६. नक्कल (Mimicry)
१७. एकांकिका (One Act Play)
१८. मूकअभिनय (Mime)
१९. प्रहसन (Skit)

५) ललितकला विभाग

२०. स्थळचित्र (On the Spot Painting)
२१. चिकटकला (Collage)
२२. पोस्टर मेकिंग (Poster Making)
२३. मातीकला (Clay Modeling)
२४. व्यंगचित्रे (Cartooning)
२५. रांगोळी (Rangoli)
२६. स्थळ छायाचित्रण (Spot Photography)
२७. इंस्टालेशन (Installation)

६. लघु चित्रपट (Short Film Making)

७. शोभा यात्रा (Procession)

कलाप्रकारांची माहिती आणि नियमावली

१. संगीत विभाग (Music Section)

१) भारतीय शास्त्रीय गायन (Indian Classical Vocal Solo)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून केवळ ०१ (एक) स्पर्धक या स्पर्धेत सहभागी होईल.
२. स्पर्धकास सादरीकरणाकरिता भारतीय / कर्नाटकी यापैकी कोणत्याही एका शैलीचा वापर करावा लागेल.
३. सादरीकरणाकरिता किमान ०८ मिनिटे व कमाल १० मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल.
४. मंच तथा वाद्य व्यवस्था करण्याकरिता कमाल ०३ (तीन) मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरु होईल.
५. सदर कला प्रकाराकरिता कमाल ०२ (दोन) साथीदारांचा वापर करण्यात येईल.
६. राग किंवा रचनेची निवड करित असतांना स्पर्धकांनी पुरेसा विचार व काळजी घ्यावयाची आहे.
७. या स्पर्धेमध्ये चित्रपटातील गीतांचे सादरीकरण करता येणार नाही.
८. परीक्षकांचा निर्णय ताल, रागाची निवड, रचना आणि प्रभाव यातील गुणवत्तेवर आधारित राहिल.

२) भारतीय शास्त्रीय वाद्य संगीत (तालवाद्य) (Indian Classical Instrumental Solo Percussion)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून केवळ ०१ (एक) स्पर्धक सहभागी होईल.
२. स्पर्धकास सादरीकरणाकरिता भारतीय / कर्नाटकी यापैकी कोणत्याही एका शैलीचा वापर करावा लागेल.
३. सादरीकरणाकरिता किमान ०८ मिनिटे व कमाल १० मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरु होईल.
४. मंच तथा वाद्य व्यवस्था करण्याकरिता कमाल ०३ (तीन) मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल.
५. सदर कला प्रकाराकरिता कमाल एका साथीदाराचा वापर करण्यात येईल.
६. सहभागी स्पर्धकांना कला सादरीकरणाकरिता स्वतःची वाद्ये आणावी लागतील.
७. परीक्षकांचा निर्णय ताल, रागाची निवड, रचना आणि प्रभाव यातील गुणवत्तेवर आधारित राहिल.

३) भारतीय शास्त्रीय वाद्य संगीत (स्वरवाद्य) (Indian Classical Instrumental Solo-Non Percussion)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून केवळ ०१ (एक) स्पर्धक सहभागी होईल.
२. स्पर्धकास सादरीकरणाकरिता भारतीय / कर्नाटकी यापैकी कोणत्याही एका शैलीचा वापर करावा लागेल.
३. सादरीकरणाकरिता किमान ०८ मिनिटे व कमाल १० मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरु होईल.
४. मंच तथा वाद्य व्यवस्था करण्याकरिता कमाल ०३ (तीन) मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल.
५. सदर कला प्रकाराकरिता कमाल एका साथीदाराचा वापर करण्यात येईल.
६. सहभागी स्पर्धकांना कला सादरीकरणाकरिता स्वतःची वाद्ये आणावी लागतील. प्रक्रियक वाद्याचा (सिन्थेसायझर) उपयोग करता येणार नाही.

७. भारतीय राग प्रणालीचा वापर करणारी पाश्चिमात्य उगमाची वाद्ये वापरता येतील.
८. परीक्षकांचा निर्णय स्वर, रागाची निवड, रचना आणि प्रभाव यातील गुणवत्तेवर आधारित राहिल.
- ४) नाट्यसंगीत (Natyasangeet - Solo Event)**
  १. प्रत्येक विद्यापीठातून केवळ एका स्पर्धकास या स्पर्धेत सहभागी होता येईल.
  २. कोणत्याही भारतीय नाटकातील नाट्यपद/नाट्यगीत प्रकार सादर करता येईल (ओवी व भावगीत सोडून).
  ३. सादरीकरणाकरिता किमान ०५ मिनिटे व कमाल ०७ मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
  ४. मंच तथा वाद्य व्यवस्था करण्याकरिता कमाल ०३ (तीन) मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल.
  ५. सदर कला प्रकाराकरिता कमाल दोन साथीदारांचा वापर करण्यात येईल.
  ६. चित्रपटातील नाट्यपदांचे सादरीकरण करता येईल.
  ७. परीक्षकांचा निर्णय स्वर, रागाची निवड, रचना आणि प्रभाव यातील गुणवत्तेवर आधारित राहिल.
- ५) भारतीय सुगम संगीत (Indian Light Vocal)**
  १. प्रत्येक विद्यापीठातून केवळ ०१ (एक) स्पर्धक सहभागी होईल.
  २. सादरीकरणाकरिता किमान ०४ मिनिटे व कमाल ०६ मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
  ३. मंच तथा वाद्य व्यवस्था करण्याकरिता कमाल ०३ (तीन) मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल.
  ४. सदर कला प्रकाराकरिता कमाल ०२ (दोन) साथीदारांचा वापर करण्यात येईल.
  ५. गैरचित्रपट गीते, गझल, भजन आणि अभंग या कलाप्रकारात सादर करता येईल.
  ६. स्वर, ताल रचना आणि सर्वसाधारण सादरीकरणाचा प्रभाव यावर परीक्षकांचा निर्णय आधारित राहिल.
- ६) भारतीय समूहगान (Indian Group Song)**
  १. प्रत्येक विद्यापीठाचा एक संघ या कलाप्रकारात सहभागी होऊ शकेल.
  २. एका संघामध्ये कमाल ०४ (चार) गायक आणि कमाल ०६ (सहा) साथीदारांचा समावेश राहिल. तथापि, गायक हे सादरीकरणादरम्यान वाद्ये वाजवू शकतील.
  ३. प्रत्येक संघाला दोन गाण्यांचे सादरीकरण करावे लागेल ज्यामध्ये एक गीत देशभक्तीपर तर दुसरे गीत लोकसंगीतावर आधारित राहिल.
  ४. चित्रपट गीते सादर करता येणार नाहीत. समुहगीत कोणत्याही भारतीय प्रादेशिक किंवा राष्ट्रिय भाषेतले असावे.
  ५. प्रत्येक संघाला सादरीकरणाकरिता किमान ८ मिनिटे व कमाल १० मिनिटांचा वेळ उपलब्ध राहिल. ज्यामध्ये मंच व वाद्य रचना करण्याकरिता उपलब्ध करून देण्यात आलेला वेळ समाविष्ट राहणार नाही. तथापि मंच व वाद्य रचनेकरिता ०५ (पाच) मिनिटांपेक्षा अधिक कालावधी देण्यात येणार नाही. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
  ६. सदर कला प्रकाराकरिता कमाल ०३(तीन) सहवादकांचा वापर करता येईल तथापी सहभागी स्पर्धक वाद्य ही वाजवू शकतील.

७. परीक्षकांचा निर्णय हा केवळ गायनाच्या दर्जावर आधारित राहिल. यामध्ये रंगभूषा, वेशभूषा व चमूच्या हावभावावर गुणदान करण्यात येणार नाही.
- ७) भारतीय लोकसंगीत वाद्यवृंद (Indian Folk Orchestra - Group Event)**
१. प्रत्येक विद्यापीठाचा एक संघ या कलाप्रकारात सहभागी होऊ शकेल.
  २. एका संघामध्ये साथीदारांसह किमान ६ (सहा) व कमाल ९ (नऊ) स्पर्धक आणि कमाल ३ (तीन) साथीदार सहभागी होऊ शकतील. साथीदारांची वेशभूषा ही सहभागी विद्यार्थ्यांच्या वेशभूषेपेक्षा वेगळी असावी.
  ३. केवळ मुले/मुली किंवा मिश्र पध्दतीचा समूह यामध्ये सहभागी होऊ शकेल.
  ४. सादरीकरणाकरिता किमान ०८ व कमाल १० मिनिटांचा कालावधी कलावंतांना उपलब्ध राहिल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
  ५. वाद्य, मंच रचनेकरिता कमाल १० (दहा) मिनिटांचा कालावधी राहिल.
  ६. महाराष्ट्रातील लोकसंगीतावर आधारित वाद्याचा व लोकसंगीताचाच वापर करावा लागेल.
  ७. चित्रपटातील लोकसंगीताची धुन वापरता येणार नाही.
  ८. व्यावसायिक साथीदारांना विद्यार्थी कलावंतांपासून काही अंतरावर उभे / बसून सादरीकरण करता येईल. मात्र त्यांना चमूचे नेतृत्व करता येणार नाही.
  ९. लोकसंगीतातील ज्या स्वरमालिकांना लोकसंगीत म्हणून अधिद्वत मान्यता आहे अशा स्वरमालिकांची प्राधान्याने निवड करण्यात यावी.
  १०. परीक्षकांचा निर्णय हा केवळ सादरीकरणाच्या अस्सलपणा आधारित राहिल. यामध्ये रंगभूषा, वेशभूषा व चमूच्या हावभावावर गुणदान करण्यात येणार नाही.
- ८) पाश्चिमात्य गायन (Western Vocal - Solo)**
१. प्रत्येक विद्यापीठातून केवळ एका स्पर्धकास या स्पर्धेत सहभागी होता येईल.
  २. गाणे केवळ इंग्रजी भाषेतील असावे.
  ३. स्पर्धक एकापेक्षा जास्त गाणे दिलेल्या वेळेत सादर करू शकतो.
  ४. सादरीकरणाकरिता किमान ०४ मिनिटे व कमाल ०६ मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
  ५. मंच तथा वाद्य व्यवस्था करण्याकरिता कमाल ३ (तीन) मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल.
  ६. सदर कला प्रकाराकरिता कमाल ०२ (दोन) साथीदारांचा वापर करण्यात येईल.
  ७. सिंथेसाईझरचा किंवा इतर इलेक्ट्रॉनिक्स वाद्यांचा सादरीकरणाकरिता वापर करता येईल.
  ८. चित्रपटातील गाणे गाण्यास परवानगी असेल.
  ९. लय, स्वर, ताल, ठेका, रचना आणि सर्वसामान्य सादरीकरणाचा प्रभाव यावर परीक्षकांचा निर्णय आधारित राहिल.
- ९) पाश्चिमात्य वाद्यसंगीत (Western Instrumental - Solo)**
१. प्रत्येक विद्यापीठातून केवळ एका स्पर्धकास या स्पर्धेत सहभागी होता येईल.
  २. सादरीकरणासाठी पाश्चिमात्य स्वरवाद्य अथवा तालवाद्य वापरता येईल.

३. सादरीकरणाकरिता किमान ०५ मिनिटे व कमाल ०७ मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
४. सदर कला प्रकाराकरिता कमाल दोन साथीदारांचा वापर करण्यात येईल.
५. गाणे हे एक किंवा अधिक पाश्चिमात्य शैलींचे मिश्रण असू शकते.
६. साथीदाराला सिंथेसाईझरचा किंवा इतर इलेक्ट्रॉनिक्स वाद्यांचा सादरीकरणाकरिता वापर करता येईल.
७. मंच तथा वाद्य व्यवस्था करण्याकरिता कमाल ३ (तीन) मिनिटांचा कालावधी देण्यात येईल.
८. ताल, ठेका आणि शांततेने केलेल्या सादरीकरणाचा प्रभाव यावर परीक्षकांचा निर्णय आधारित राहिल.

१०) पाश्चिमात्य समूहगान (Group Song - Western)

१. प्रत्येक विद्यापीठाचा ०१ (एक) संघ या कलाप्रकारात सहभागी होऊ शकेल.
२. एका संघामध्ये किमान ०४ (चार) आणि कमाल ०६ (सहा) विद्यार्थ्यांचा समावेश राहिल. तथापि, गायक हे सादरीकरणादरम्यान वाद्ये वाजवू शकतील.
३. चित्रपट गीते सादर करता येतील. समूहगान मध्ये विद्यार्थी दिलेल्या वेळेत एकापेक्षा अनेक गीते सादर करी शकतील.
४. प्रत्येक चमूला सादरीकरणाकरिता किमान ८ मिनिटे व कमाल १० मिनिटांचा वेळ उपलब्ध राहिल. ज्यामध्ये मंच व वाद्य रचना करण्याकरिता उपलब्ध करून देण्यात आलेला वेळ समाविष्ट राहणार नाही. तथापि, मंच व वाद्य रचनेकरिता ०५ (पाच) मिनिटांचा अधिक कालावधी देण्यात येईल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
५. प्रत्येक चमूला दोन गाण्यांचे सादरीकरण करावे लागेल ज्यामध्ये एक गीत देशभक्तीपर तर दुसरे गीत लोकसंगीतावर आधारित राहिल.
६. सादरीकरणाकरिता निवडण्यात येणारे गीत केवळ इंग्रजी भाषेत असावे.
७. समूहगाणाचे परीक्षण हे संगीत रचना, गाण्याची निवड, एकसारखेपणा, गाण्याचा दर्जा, सादरीकरण व सर्वसामान्य प्रभावावर आधारित असेल. मात्र वेषभूषा व रंगभूषा यांवर गुणदान अवलंबून राहणार नाही.

२. नृत्य विभाग (Dance Section)

१) भारतीय शास्त्रीय नृत्य (Indian Classical Dance)

१. प्रत्येक विद्यापीठाचा ०१ (एक) कलावंत या कलाप्रकारात सहभागी होऊ शकेल.
२. शास्त्रीय नृत्य हे कोणत्याही अधिकृत नृत्य शाळेतील मान्यताप्राप्त प्रकारावर आधारित असावे. जसे कथक, कथकली, ओडीसी, भरतनाट्यम, मणीपुरी, कुचीपूडी, मोहिनीअट्टम इ.
३. सादरीकरणाकरिता किमान १२ मिनिटे व कमाल १५ मिनिटांचा कालावधी दिला जाईल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
४. रंगमंचावर वाद्य साहित्य लावण्यासाठी ०३ (तीन) मिनिटांचा कालावधी दिला जाईल.
५. कमाल ०३ (तीन) साथीदार या कलाप्रकाराकरिता साथसंगत करू शकतील.

६. चित्रपटातील शास्त्रीय नृत्ये या प्रकारात चालणार नाहीत.
७. पंचाचा निर्णय हा ताल, तंत्र, लय, हवभाव, वेशभूषा, पदलालित्य व सर्वसामान्य सादरीकरणाच्या प्रभाव यावर अवलंबून असेल.
८. कलावंतास नृत्याचे स्पष्टीकरण देणारे सारांश आणि साथीला उपयोगात आणल्या जाणारे गीत त्यांचे मराठी, हिंदी अथवा इंग्रजीमध्ये अनुवाद करून नोंदणी करते वेळी ०३ (तीन) प्रतींमध्ये नोंदणी कक्षावर सादर करावे लागेल.

२) भारतीय लोक समुहनृत्य (Indian Folk Dance - Group Dance)

१. प्रत्येक विद्यापीठाचा एक संघ या कलाप्रकारात सहभागी होऊ शकेल.
२. किमान ०८(आठ) व कमाल १० (दहा) स्पर्धक या कलाप्रकारात सहभाग घेऊ शकतील. ज्यामध्ये केवळ मुले / मुली अथवा मिश्रगट सहभागी होऊ शकेल.
३. लोकनृत्य / आदिवासी नृत्य भारतीय शैली मधील असावे. यामध्ये शास्त्रीय नृत्यांचा समावेश नसावा.
४. कलाप्रकाराच्या सादरीकरणाकरिता किमान ८ मिनिटे व कमाल १० मिनिटांचा कालावधी दिला जाईल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
५. रंगमंच तथा वाद्यवृंद व्यवस्थेकरिता ५ (पाच) मिनिटांचा कालावधी उपलब्ध करून दिला जाईल.
६. कमाल ०५ (पाच) साथीदार या कलाप्रकाराकरिता साथसंगत करू शकतील.
७. चित्रपटातील लोक/आदिवासी नृत्ये या प्रकारात चालणार नाहीत.
८. ध्वनीमुद्रीत संगीत या प्रकारात चालणार नाहीत.
९. पंचाचा निर्णय हा अस्सलपणा, अधिकृतपणा, ताल, सांघिकपणा, भावमुद्रा, वेशभूषा, रंगभूषा, व सर्वसाधारण सादरीकरणाचा प्रभाव यावर आधारित राहिल.
१०. नोंदणी कक्षामध्ये सादरीकरण करत असलेल्या लोकनृत्याची संकल्पना व संपूर्ण लोकगीत व सारांश ०३ (तीन) प्रतींमध्ये सादर करावे लागेल.
११. सहभागी चमूचे सादरीकरणानंतर रंगमंचावर केलेली सजावट तथा साहित्य काढून नेण्याची जबाबदारी सहभागी चमूची राहिल त्या करिता ०२ (दोन) मिनिटांचा वेळ आरक्षित केलेला असेल.

३. वाङ्मयीन कला विभाग (Literary Event Section)

१) वक्तृत्व स्पर्धा (Elocution)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून ०१ (एक) विद्यार्थी यामध्ये सहभागी होऊ शकेल.
२. सादरीकरणाकरिता मराठी, हिंदी किंवा इंग्रजी भाषेचा उपयोग करावा लागेल.
३. प्रत्येक वक्त्याला किमान ०४ मिनिटे व कमाल ०५ (पाच) मिनिटांचा अवधी सादरीकरणाकरिता उपलब्ध करून दिला जाईल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
४. वक्तृत्वाचे विषय व्यवस्थापकांच्या सभेमध्ये सांगितले जातील.
५. सादरीकरण हे फक्त गद्यावर आधारित असावे व यामध्ये कवीतांचा व गीतांचा वापर करता येणार नाही.

६. कुठल्याही प्रकारचे वाचन करण्यास मनाई आहे.
७. विषयाची ओळख, ज्ञान, अभ्यास, सादरीकरण, भाषेची पध्दत आणि सर्वसाधारण सादरीकरण यांवर पंचाचा निर्णय आधारभूत असेल.

२) वादविवाद स्पर्धा (Debate)

१. वादविवादाकरिता प्रत्येक विद्यापीठाचे ०२ (दोन) विद्यार्थी सहभागी असतील.
२. वादविवादाचे विषय व्यवस्थापकांच्या सभेमध्ये सांगितले जातील.
३. पहिला वक्ता विषयाच्या बाजूने बोलेल आणि दुसरा वक्ता विषयाच्या विरोधी बाजूने बोलेल.
४. दोन्ही सहभागी स्पर्धक मराठी, हिंदी किंवा इंग्रजी भाषेत सादरीकरण करतील तथापी दोन्ही स्पर्धक एकाच भाषेत अथवा वेगळ्या भाषेत सादरीकरण करू शकतील परंतु एक सहभागी स्पर्धक एकाच भाषेत सादरीकरण करेल.
५. प्रत्येक स्पर्धकाला किमान ०४ मिनिटे व कमाल ०५ (पाच) मिनिटांचा अवधी सादरीकरणाकरिता उपलब्ध असेल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
६. वाचून सादरीकरण करता येणार नाही.
७. विषयाची ओळख, ज्ञान, विषयाचा अभ्यास, विषय, सादरीकरण, भाषेची पध्दत आणि सर्वसाधारण सादरीकरण यांवर पंचाचा निर्णय आधारभूत असेल.

३) प्रश्नमंजूषा (Quiz)

१. या कलाप्रकारात ०३ (तीन) विद्यार्थ्यांचा एक संघ सहभागी होऊ शकेल.
२. प्राथमिक फेरी आणि अंतीम फेरी अशा दोन फेऱ्यांमध्ये स्पर्धा होईल.
३. प्राथमिक फेरीत सहभागी संघांची लेखी परिक्षा होईल, प्रश्नांची उत्तरे बहु पर्यायी स्वरूपात असेल. स्पर्धेचे माध्यम हे इंग्रजी असेल. लेखी परीक्षेसाठी फक्त १५ (पंधरा) मिनिटांचा अवधी दिला जाईल
४. प्राथमिक फेरीमधून ०६ (सहा) संघ गुणवत्तेच्या आधारावर अंतीम फेरीकरिता निवडले जातील.
५. अंतीम फेरीमध्ये मौखिक तथा दृकश्राव्य आधारित प्रश्न विचारले जातील.
६. अंतीम फेरीचे नियम, परिक्षण पध्दत, विशेष प्रश्नांची उत्तरे देण्याची वेळ आणि फेरीतील टप्पे इ.परिक्षक अंतीम फेरीच्या वेळेस घोषित करतील.

४. रंगमंचीय कला विभाग (Theater Section)

१) नकल (Mimicry)

१. प्रत्येक विद्यापीठामधून एक (१) विद्यार्थी यामध्ये सहभागी होऊ शकेल.
२. सादरीकरणाकरिता किमान ०४ मिनिटे व कमाल ०५ (पाच) मिनिटांचा कालावधी उपलब्ध राहिल. उद्घोषणेनंतर लगेचच सादरीकरणाची वेळ सुरू होईल.
३. सहभागी स्पर्धक उपकरणांचा, विशेष नावाजलेल्या व्यक्तीमत्त्वांचा व भाषणांच्या आवाजाची नकल करू शकतो.
४. रंगमंचावर सादर करणारे पात्र घोषित करण्याची मान्यता आहे.

५. परीक्षण हे अनुकरणाचे कौशल्य, ध्वनी आणि आवाजाची विविधता यावर आधारित असेल.
- २) एकांकिका (One Act Play)**
१. प्रत्येक विद्यापीठाच्यासंघामध्ये किमान ०२ (दोन) व कमाल ०९ (नऊ) कलावंत भाग घेऊ शकतील.
  २. सादरीकरणाचा कालावधी किमान २५ (पंचवीस) मिनिटे व कमाल ३० (तीस) मिनिटे इतका असेल.
  ३. रंगमंचावर देखावा (Set) उभारणे व प्रकाश योजना करण्यासाठी १० (दहा) मिनिटांचा व एकांकिका संपल्यानंतर देखावा (Set) व प्रकाश योजना काढून घेण्यासाठी ०५ (पाच) मिनिटांचा कालावधी दिला जाईल
  ४. सहकलाकारांची संख्या जास्तीत जास्त ०३ (तीन) राहिल.
  ५. सहभागी विद्यापीठ संघाला एकांकिकेसाठी लागणारा स्वतःचा सेट, रंगमंचावर लागणारे साहित्य, रंगभूषा व वेशभूषेसाठी लागणारे साहित्य इ. स्वतः आणावे लागेल.
  ६. आयोजक विद्यापीठाला पर्याप्त लाईट व आवश्यक इतर साहित्याची आगाऊ माहिती दिल्यानंतर त्याचा पुरवठा शक्य असल्यास पुरविला जाईल.
  ७. बॉक्स सेट वापरण्यास मनाई आहे.
  ८. सादर करण्यात आलेल्या एकांकिकेच्या लेखकाची आवश्यक परवानगी, सेन्सॉर प्रमाणपत्र इ. घेण्याची जबाबदारी संबंधीत सहभागी विद्यापीठाची राहिल.
  ९. एकांकिकेचा दर्जा, विषय, अभिनय, निर्देशन, सादरीकरणाचा प्रभाव इ. च्या आधारावर परीक्षण केले जाईल.
- ३) मूक अभिनय (Mime)**
१. एका विद्यापीठ संघामध्ये किमान ०४ (चार) व कमाल ०६ (सहा) विद्यार्थ्यांचा समावेश राहिल.
  २. सहभागी स्पर्धक पांढऱ्या व काळ्या रंगाची वेशभूषा परिधान करतील आणि चेहरा, भुवया व ओठ रंगवतील.
  ३. सादरीकरणाकरिता किमान ०४(चार) व व कमाल ०५ (पाच) मिनिटांचा कालावधी दिला जाईल. आयोजकांच्या अंतीम उद्घोषणेनंतर स्पर्धकांनी त्वरीत सादरीकरण करावे.
  ४. रंगमंचावरील व्यवस्था/संगीत उपकरणांची व्यवस्था करणेसाठी कमाल कालावधी ०३ (तीन) मिनिटांचा राहिल.
  ५. जास्तीत जास्त ०२ (दोन) सहकलाकारास मान्यता असेल.
  ६. अभिनयाच्या माध्यमातून दिलेल्या विषयाचे महत्त्व, चेहऱ्यावरील हावभाव व अभिनय यास महत्त्व दिले जाईल. कुठल्याही साहित्याचा वापर करण्यास मनाई राहिल. तथापी मुकअभिनयाचे सादरीकरण प्रभावशील होण्यासाठी संगीताचा वापर करण्यास परवानगी असेल.
  ७. कल्पकता, सर्जनशीलता, सादरीकरण, वेशभूषा व सर्वसामान्य प्रभाव या आधारावर परीक्षण केले जाईल.

४) प्रहसन (Skit)

१. एका विद्यापीठ संघामध्ये किमान ०४ (चार) व कमाल ६ (सहा) विद्यार्थ्यांचा समावेश राहिल.
२. सादरीकरणाकरिता किमान ०८(आठ) व कमाल १० (दहा) मिनिटांचा कालावधी दिला जाईल. आयोजकांच्या अंतीम उद्घोषणेनंतर किंवा पडदा पूर्ण उघडल्यानंतर या पैकी जे आधी असेल त्या प्रमाणे स्पर्धकांनी त्वरीत सादरीकरण करावे.
३. रंगमंचावरील व्यवस्था/संगीत उपकरणांची व्यवस्था करणेसाठी कमाल कालावधी ०३ (तीन) मिनिटांचा राहिल.
५. जास्तीत जास्त ०३ (तीन) सहकलाकारास मान्यता असेल.
६. प्रहसन सर्वसामान्यप्रमाणे राष्ट्रीय किंवा सामाजिक विषयावर प्रकाश टाकणारा महत्त्वाचा असावा.
७. सादरकरणांमध्ये वैयक्तिक टिका, कुत्सीतपणा, कडवटपणा, अश्लिलपणा इ. करण्यास मनाई राहिल. निरागसपणे व विनोदबुद्धीने केलेले सादरीकरण अपेक्षित असेल.
८. विषयाचा दर्जा, अभिनय, समन्वय आणि सर्वसाधारण सादरीकरणाचा प्रभाव या आधारावर परिक्षण केले जाईल.

५. ललितकला विभाग (Fine Arts Section)

१) स्थळचित्र (On The Spot Painting)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून ०१ (एक) स्पर्धक यामध्ये सहभागी होऊ शकेल.
२. प्रत्येक स्पर्धकाला परिक्षकाने/आयोजकांनी दिलेल्या विषयावर आधारीत स्थळचित्र स्पर्धास्थळी काढावे लागेल.
३. वेळ मर्यादा ही कमाल २ तास ३० मिनिटांची राहिल.
४. चित्र काढण्यासाठी दिलेला कागदाचा अर्ध शाही आकार असावा. म्हणजे २२ इंच लांबी व १५ इंच रुंदी. सदरील कागद हा आयोजक विद्यापीठ पुरवेल.
५. काढण्यात येणारे तैलचित्र, पाणी, पोस्टर किंवा पेस्टल रंगामध्ये काढता येईल.
६. रंगकामाकरिता आवश्यक असलेले साहित्य जसे कुंचले, रंग, पेन्सील आदी स्पर्धकास स्वतः आणावे लागेल.
७. स्थळचित्राचा बोलकेपणा, विषयाची योग्य मांडणी, जुळणी, रंगांचा उपयोग व सर्वसमावेशक प्रभाव या वर आधारीत परिक्षण केले जाईल.

२) चिकटकला (Collage)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून ०१ (एक) स्पर्धक यामध्ये सहभागी होऊ शकेल.
२. प्रत्येक स्पर्धकाला परिक्षकाने/आयोजकांनी दिलेल्या विषयावर आधारीत चिकटकला स्पर्धास्थळी काढावे लागेल.
३. वेळ मर्यादा ही किमान २ तास व कमाल २ तास ३० मिनिटांची राहिल.
४. चिकटकलेसाठी दिलेला माऊंट बोर्ड पेपर हा अर्ध शाही आकाराचा असावा. म्हणजे २२ इंच

लांबी व १५ इंच रुंदी. सदरील माऊंट बोर्ड पेपर हा आयोजक विद्यापीठ पुरवेल.

५. चिकटकला ही जुन्या मासिकातुन बनवायची आहे व ही जुनी मासिके आयोजक विद्यापीठ पुरवेल.
६. चिकलटकलेसाठी लागणाऱ्या वस्तू व इतर आवश्यक साहित्य स्पर्धकाने स्वतः आणावे.
७. चिकटकलेचा बोलकेपणा, विषयाची योग्य मांडणी, जुळणी, रंगांचा उपयोग व सर्वसमावेशक प्रभाव यावर आधारीत परिक्षण केले जाईल.

३) पोस्टर मेकिंग (Poster Making)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून ०१ (एक) स्पर्धक यामध्ये सहभागी होऊ शकेल.
२. प्रत्येक स्पर्धकाला परिक्षकाने/आयोजकांनी दिलेल्या विषयावर आधारीत पोस्टर स्पर्धास्थळी काढावे लागेल.
३. वेळ मर्यादा ही कमाल २ तास ३० मिनिटांची राहिल.
४. चिकटकलेसाठी दिलेला माऊंट बोर्ड पेपर हा अर्ध शाही आकाराचा असावा. म्हणजे २२ इंच लांबी व १५ इंच रुंदी. सदरील माऊंट बोर्ड पेपर हा आयोजक विद्यापीठ पुरवेल.
५. काढण्यात येणारे पोस्टर पाणी, पोस्टर किंवा पेस्टल रंगामध्ये काढता येईल.
६. पोस्टरकरिता आवश्यक असलेले साहित्य जसे कुंचले, रंग, पेन्सील आदी स्पर्धकास स्वतः आणावे लागेल.
७. पोस्टरचा बोलकेपणा, विषयाची योग्य मांडणी, जुळणी, रंगांचा उपयोग, पोस्टरचा सर्वसमावेशक प्रभाव व घोषवाक्य यावर आधारीत परिक्षण केले जाईल.

४) माती कला (Clay Modeling)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून ०१ (एक) स्पर्धक यामध्ये सहभागी होऊ शकेल.
२. प्रत्येक स्पर्धकाला परिक्षकाने/आयोजकांनी दिलेल्या विषयावर आधारीत मातीकला स्पर्धास्थळी करावी लागेल.
३. वेळ मर्यादा ही कमाल २ तास ३० मिनिटांची राहिल.
४. मातीकलेसाठी लागणारी माती ही आयोजक विद्यापीठातर्फे पुरविण्यात येईल.
५. मातीकलेसाठी लागणारे सर्व साहित्य हे स्पर्धकाने स्वतः आणावयाचे आहे.
६. मातीकलेचे परिक्षण हे बोलकेपणा, विषयाची हाताळणी, मातकामाची हातोटी, जुळणी, सादरीकरण व सर्वसमावेशक प्रभाव यावर आधारीत राहिल.

५) व्यंगचित्रे (Cartooning)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून ०१ (एक) स्पर्धक यामध्ये सहभागी होऊ शकेल.
२. प्रत्येक स्पर्धकाला परिक्षकाने/आयोजकांनी दिलेल्या विषयावर आधारीत व्यंगचित्र स्पर्धास्थळी काढावे लागेल.
३. वेळ मर्यादा ही कमाल २ तास ३० मिनिटांची राहिल.
४. चित्र काढण्यासाठी दिलेला कागदाचा अर्ध शाही आकार असावा. म्हणजे २२ इंच लांबी व १५ इंच रुंदी. सदरील कागद हा आयोजक विद्यापीठ पुरवेल.

५. व्यंगचित्रासाठी आवश्यक असलेले साहित्य जसे कुंचले, रंग, पेन्सील आदी स्पर्धकास स्वतः आणावे लागेल.
६. व्यंगचित्राचे परिक्षण हे बोलकेपणा, विषयाची योग्य मांडणी, व्यंगचित्रातील पात्रं, रंगांचा उपयोग व सर्वसमावेशक प्रभाव यावर आधारीत असेल.

६) रांगोळी (Rangoli)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून ०१ (एक) स्पर्धक यामध्ये सहभागी होऊ शकेल.
२. प्रत्येक स्पर्धकाला परिक्षकाने/आयोजकांनी दिलेल्या विषयावर आधारीत रांगोळी स्पर्धास्थळी काढावी लागेल.
३. वेळ मर्यादा ही कमाल २ तास ३० मिनिटांची राहिल.
४. रांगोळीसाठी लागणारी जागा ही १२० सें.मी. १२० सें.मी. इतकी असेल.
५. कला सादरीकरणात रांगोळी पावडर, रंगीत पावडर चा वापर करता येईल.
६. रांगोळीसाठी लागणारे साहित्य स्पर्धकाला स्वतः आणावे लागेल.
७. रांगोळीचे परिक्षण हे बोलकेपणा, विषयाची योग्य मांडणी, रांगोळीतील घटक, रंगांचा उपयोग व सर्वसमावेशक प्रभाव यावर आधारीत असेल.

७) स्थळ छायाचित्रण (Spot Photography)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून ०१ (एक) स्पर्धक यामध्ये सहभागी होऊ शकेल.
२. स्पर्धकाने स्वतःचा डिजिटल कॅमेरा सोबत आणावा.
३. डिजिटल कॅमेऱ्यामध्ये मेरी कार्ड असावे. स्पर्धा आरंभ होण्यापूर्वी परीक्षकांद्वारे मेरी कार्ड फॉर्मेट केले जाईल.
४. वेळ मर्यादा ही कमाल २ तास ३० मिनिटांची राहिल.
५. स्पर्धकाने दिलेल्या विषयावर फक्त ०५ (पाच) छायाचित्रे ही परीक्षकांकडे द्यावीत.
६. छायाचित्रांचे मिक्सिंग, मॅचिंग किंवा मॉर्फिंग करता येणार नाही.
७. फोटोशॉप, पिकासो इत्यादीसारखे सॉफ्टवेअर वापरण्याची अनुती राहणार नाही.
८. काढलेली छायाचित्रे आवश्यक त्या ठिकाणी वापरण्याची अनुती आयोजकांना राहिल.
९. उपरोक्त व्यतिरिक्त अधिक सूचना वेळेवर देण्यात येईल.
१०. डिजिटल इमेजेसचे परीक्षण हे विशिष्ट विषयावरील प्रभाव, संरचना, तांत्रिक स्तर व अनुरूपता यावर आधारित केले जाईल.

८) इंस्टालेशन (Installation)

१. प्रत्येक विद्यापीठातून किमान ०३ (तीन) व कमाल ०४ (चार) स्पर्धक यामध्ये सहभागी होऊ शकतील.
२. प्रत्येक विद्यापीठ संघाला परिक्षकाने/आयोजकांनी दिलेल्या विषयावर आधारित इंस्टालेशन स्पर्धास्थळी करावे लागेल.
३. इंस्टालेशन हे ५ फूट X ५ फूट X ५ फूट पेक्षा मोठे नसावे व प्रत्येक विद्यापीठ संघाने एकच इंस्टालेशन सादर करावे.
४. वेळ मर्यादा ही कमाल २ तास ३० मिनिटांची राहिल.

५. सहभागी स्पर्धक इतर सर्व ललितकला संबंधीत सर्व कला प्रकारांसाठी लागणाऱ्या साहित्यांचा वापर करू शकतात.
६. सहभागी स्पर्धक परिसरातील टाकाऊ वस्तू किंवा बाहेरून उपलब्ध असलेल्या इतर कोणत्याही साहित्याचा वापर करू शकतात.
७. सहभागी स्पर्धकाने बाजार पेठेत तयार असलेल्या कुठल्याही वस्तूचा वापर करण्यास मनाई असेल. ते त्यांची कलाकृती ही कच्च्या मालापासून तयार करू शकतात.
८. इंस्टालेशनचे परिक्षण हे बोलकेपणा, विषयाची योग्य मांडणी, कामाची हातोटी, सादरीकरण व सर्वसमावेशक प्रभाव यावर आधारीत असेल.

६) लघु चित्रपट (Short Film Making)

१. नोंदणी प्रक्रियेच्या वेळेस नोंदणी कक्षाकडे प्रत्येक सहभागी विद्यापीठाने तयार केलेला लघु चित्रपट जमा करावा.
२. कोणत्याही विषयावर/कथानकावर सहभागी विद्यापीठाने लघु चित्रपट बनवावा
३. लघु चित्रपटामध्ये सहभागी विद्यापीठातील विद्यार्थी सर्व प्रमुख/दुय्यम भूमिकेत भाग घेतील. लघु चित्रपट बनविण्याकरिता व सादरीकरण करण्याकरिता विद्यार्थी संख्येवर कोणतेही बंधन नसेल.
४. संबंधीत अधिकाऱ्याकडून लघु चित्रपटाकरिता सेन्सॉर प्रमाणपत्र मिळवण्याची जबाबदारी सहभागी विद्यापीठाची राहिल.
५. सदरील स्पर्धा ही चित्रपटाच्या संकल्पनेवर आधारीत असल्याने कोणताही माहितीपट स्विकारला जाणार नाही.
६. लघुचित्रपटातील सारांश/संवाद/गीते/संगीत कोणत्याही जाती धर्मातील व समाजातील व्यक्तींच्या भावना दुखावणारे नसावे.
७. सदरील लघु चित्रपटाचा कालावधी ०५(पाच) मिनिटांपेक्षा जास्त नसावा. त्यापेक्षा जास्त कालावधी असणाऱ्या लघु चित्रपटाला बाद करण्यात येईल. कमीत कमी लांबी ही ३० सेकंदांची असावी.
८. सहभागी विद्यापीठ लघु चित्रपटात कुणालाही श्रेययादीमध्ये समाविष्ट करणार नाही.
९. सदरील लघुचित्रपट मागील कोणत्याही स्पर्धेत/चित्रपट महोत्सवात सादर केला असेल तर तो ग्राह्य धरला जाणार नाही. असेकाही नंतर आढळल्यास त्यांस स्पर्धेतून बाद धरण्यात येईल व मिळालेले बक्षीस हे परत घेतले जाईल.
१०. लघु चित्रपट हा एम.पी.ई.जी.-४ किंवा ए.व्ही.आय.च्या साच्यात असावा. शिफारशीत दर १६:९ / १६:९ पूर्ण ऑनॉर्फिक उंचीत डी.व्ही/एच.डी.व्ही. स्वरूपात असावा.
११. निर्देशन, कथा लेखन, संवाद लेखन, गीत, संगीत निर्देशन, कॅमेरा चित्रिकरण, प्रकाश योजना, कला निर्देशन व संपादन इ. साठी विद्यार्थी स्वतः करू शकतील किंवा इतर बाह्य व्यक्तीला त्यासाठी निमंत्रित करू शकतील. परंतु जर वरील सर्व बाबींमध्ये विद्यार्थ्यांनीच सहभाग घेतला असेल तर त्यांनाच जास्त श्रेय दिले जाईल.

१२. आयोजकांनी सदरील चित्रपट पडद्यावर दाखवण्याचा व अव्यवसायीक स्तरावर सादरीकरण करण्याचा अधिकार राखीव ठेवला आहे. तसेच इतर राष्ट्रीय/आंतरराष्ट्रीय लघु चित्रपट स्पर्धेसाठी पाठविण्याचा अधिकार आयोजकांकडे राखीव राहिल.
१३. कोणत्याही त्रयस्थाद्वारे विषयांच्या अनधिकृत वापराची जबाबदारी आयोजकांवर राहणार नाही. इतर माध्यमांमध्ये विषयाच्या सादरीकरणाची कोणतीही शाश्वती आयोजक देणार नाहीत.
१४. एकदा लघु चित्रपट जमा केल्यानंतर कोणत्याही परिस्थितीमध्ये मागे घेता येणार नाही.
१५. सहभागी विद्यापीठांनी सादर केलेल्या लघु चित्रपटांचे प्रदर्शन आयोजक विद्यापीठ सादर करेल.
१६. जमा केलेल्या लघुचित्रपटांचे परीक्षण केले जाईल. इंद्रधनुष्य स्पर्धेच्या बक्षीस वितरण समारंभात प्रथम, द्वितीय व तृतीय बक्षीस जाहीर केले जाईल.
१७. लघु चित्रपटाचे परीक्षण हे मूळ विषयावर (कथानकाच्या व लेखनाच्या दर्जावर) निर्मिती (कॅमेऱ्याचे कार्य, देखाव्यांची सुसुत्रता, प्रकाश, चांगले संयोजन) तसेच निर्मिती पश्चात (संपादन, संक्रमण, गतीशीलता, अखंडता व प्रवाह) प्रतिमा (लक्ष केंद्रीत प्रकाश, रंग व प्रकाश योजना) आणि ध्वनीचा दर्जा (सुस्पष्टता, ऐकू येण्याचे सातत्य व अनावश्यक आवाज इ.) या वर आधारित असेल.
१८. आयोजक विद्यापीठ प्रथम आलेल्या लघु चित्रपटास प्रतिष्ठित राष्ट्रीय / आंतरराष्ट्रीय लघु चित्रपट महोत्सवात किंवा स्पर्धेत इंद्रधनुष्य (महाराष्ट्र राज्य आंतरविद्यापीठ युवक महोत्सव) राजभवन, मुंबई यांच्या वतीने प्रवेशिका सादर करेल .

७) शोभायात्रा (Procession)

१. सांस्कृतिक रॅलीचे आयोजन आयोजक विद्यापीठ पहिल्याच दिवशी उद्घाटन समारंभाच्या आधि विद्यापीठ संघ निहाय करेल.
२. सांस्कृतिक रॅलीमध्ये सहभागी विद्यापीठातील प्रत्येक विद्यार्थ्यांने सहभाग घेणे बंधनकारक राहिल.
३. सांस्कृतिक रॅलीमध्ये सहभागी विद्यापीठाचा संघ राष्ट्रीय/सामाजिक महत्त्वाच्या विषयावर / संकल्पनेवर त्यांचे सादरीकरण करेल. किंवा ते त्यांच्या प्रादेशीक सांस्कृतिक रिती रिवाजाप्रमाणे किंवा विद्यापीठाच्या वैशिष्ट्यांवर आधारित विषय सादर करतील.
४. रॅलीच्या दरम्यान सहभागी विद्यापीठ संघ ध्वजासह संचलनात सहभाग घेतील.
५. रॅलीचे परीक्षण हे विषयाची कल्पना, मांडणी, वेशभूषा, सादरीकरण व एकंदरीत सर्व प्रभावानुसार होईल.

समिती इंद्रधनुष्य २०२४-२५

१. आयोजन समिती

१.	मा. कुलगुरु, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	अध्यक्ष
२.	संचालक शिक्षण आणि अधिष्ठाता (कृषि), डॉ. पंदेकृवि, अकोला	संयोजक
३.	संचालक संशोधन , डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
४.	संचालक, विस्तार शिक्षण, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
५.	अधिष्ठाता (कृषि अभियांत्रिकी), डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
६.	अधिष्ठाता (उद्यानविद्या), डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
७.	कुलसचिव, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
८.	नियंत्रक, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
९.	विद्यापीठ अभियंता, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
१०.	सर्व सहयोगी अधिष्ठाता (मुख्य परिसर), डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
११.	मा. कुलगुरु यांचे तांत्रिक सचिव, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
१२.	विद्यार्थी कल्याण अधिकारी, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
१३.	जनसंपर्क अधिकारी, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
१४.	विद्यापीठ ग्रंथपाल, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
१५.	मुख्य वसतीगृह अधिक्षक (मुले आणि मुली)	सदस्य

२. स्वागत समिती

१.	मा. कुलगुरु, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	अध्यक्ष
२.	संचालक शिक्षण आणि अधिष्ठाता (कृषि), डॉ. पंदेकृवि, अकोला	संयोजक
३.	संचालक, संशोधन, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
४.	संचालक, विस्तार शिक्षण, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
५.	अधिष्ठाता (कृषि अभियांत्रिकी), डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
६.	अधिष्ठाता (उद्यानविद्या), डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
७.	कुलसचिव, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
८.	नियंत्रक, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
९.	विद्यापीठ अभियंता, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
१०.	सर्व सहयोगी अधिष्ठाता (मुख्य परिसर), डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
११.	विद्यार्थी कल्याण अधिकारी, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
१२.	जनसंपर्क अधिकारी, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
१३.	विद्यापीठ ग्रंथपाल, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
१४.	मुख्य वसतीगृह अधिक्षक (मुले आणि मुली)	सदस्य

३. निवास व्यवस्था समिती

१.	डॉ. एस.डी. चव्हाण	विभाग प्रमुख, पशुविज्ञान आणि दुग्धशास्त्र विभाग	अध्यक्ष
२.	डॉ. आर.आर. शेळके	सहा. प्राध्या., पशुविज्ञान आणि दुग्धशास्त्र विभाग	संयोजक
३.	डॉ. एन.एम. कोंडे	सहा. प्राध्यापक, मृद विज्ञान विभाग	सदस्य
४.	श्री. आर.एस. तेलगोटे	प्रभारी, शेतकरी सदन	सदस्य
५.	डॉ. एस.आर. शेगोकार	सहा. प्राध्या, पशुविज्ञान आणि दुग्धशास्त्र विभाग	सदस्य
६.	डॉ. एस.पी. नागे	सहा. प्राध्या, पशुविज्ञान आणि दुग्धशास्त्र विभाग	सदस्य
७.	डॉ. पी.आर. पडघन	सहा. प्राध्यापक, वनस्पती रोगशास्त्र	सदस्य
८.	श्री. ए.आर. राठोड	ज्यु. इंजिनियर, विद्यापीठ अभियंता कार्यालय	सदस्य
९.	मुख्य वसतीगृह अधीक्षक	मुले/मुली, डॉ. पंदेकृवि, अकोला (मुख्य परिसर)	सदस्य
१०.	सर्व वसतीगृह अधीक्षक	मुले /मुली, डॉ. पंदेकृवि, अकोला (मुख्य परिसर)	सदस्य
११.	श्री. रवि पवार	व.सं.स., पशुविज्ञान आणि दुग्धशास्त्र विभाग	सदस्य
१२.	श्री. राजेश ढगे	व.सं.स., पशुविज्ञान आणि दुग्धशास्त्र विभाग	सदस्य
१३.	कु. मनिषा खेडकर	व.सं.स., कृषि अभि. महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१४.	श्री. उध्दव खोब्रागडे	व.सं.स., कृषि अभि. महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१५.	श्री. अमित दोरकर	व.सं.स., कृषि अभि. महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१६.	श्री. किरण मेटांगे	व.सं.स., कृषि अभि. महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१७.	श्री. के.बी. बोंडे	क.सं.स., कृषि अभि. महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१८.	श्री. व्ही.बी. इरतकर	व.सं.स., विद्यार्थी कल्याण कार्यालय	सदस्य
१९.	श्री. साहील पटेल	विद्यापीठ गेस्टहाऊस	सदस्य

४. नोंदणी समिती

१.	डॉ. एन.व्ही. शेंडे	विभाग प्रमुख, कृषि अर्थशास्त्र	अध्यक्ष
२.	डॉ. यु.टी. डांगोरे	सहा. प्राध्यापक, विस्तार शिक्षण विभाग	संयोजक
३.	डॉ. आर.डी. वैदकर	सहा. प्राध्यापक, कृषि अर्थशास्त्र	सदस्य
४.	डॉ. डि.टी. धुळे	सहा. प्राध्यापक, कृषि अर्थशास्त्र	सदस्य
५.	डॉ. ए.व्ही. झोपे	सहा. प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
६.	डॉ. सारिका मोरे	सहा. प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
७.	डॉ. निलम कणसे	सहा. प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
८.	डॉ. गणेश भगत	सहा. प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
९.	डॉ. ए.एच. खाडे	सहा. प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१०.	डॉ. एम.जे. देशमुख	सहा. प्राध्यापक, विद्यार्थी कल्याण विभाग	सदस्य
११.	डॉ. अरुणा काटोले	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, कृषि महाविद्यालय	सदस्य

१२.	सौ. व्ही.एस. कंकाळ	शाखा सहाय्यक, कृषि महाविद्यालय	सदस्य
१३.	श्री. एस.एम. विरेकर	सहाय्यक शाखा अधिकारी, कृषि महाविद्यालय	सदस्य
१४.	श्री. मयुर देशमुख	कृषि सहाय्यक, कृषि मुल्य योजना	सदस्य
१५.	श्री. एस.जी. देसाई	वरिष्ठ लिपीक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१६.	श्री. एस.आर. गवई	वरिष्ठ लिपीक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१७.	कु. मंजुषा गरडे	कृषि सहाय्यक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१८.	श्री. एम.आर. गवळी	कृषि सहाय्यक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य

५. भोजन व्यवस्था समिती

१.	डॉ. एस.के. ठाकरे	उपकुलसचि (परिक्षा), डॉ. पंदेकृवि, अकोला	अध्यक्ष
२.	डॉ. ए.व्ही. निमकर	सहा. प्राध्यापक, वनविद्या महाविद्यालय, अकोला	संयोजक
३.	डॉ. एस.एम. घावडे	ज्यु. ब्रिडर, मिरची व भाजीपाला संशोधन विभाग	सदस्य
४.	डॉ. एन.के. पटके	प्रभारी अधिकारी, नागार्जुन वनौषधी उद्यान	सदस्य
५.	डॉ. डी.व्ही. माळी	तांत्रिक अधिकारी, अधिष्ठाता (कृषि)	सदस्य
६.	डॉ. जे.एन. परमार	सहा. प्राध्यापक, वनस्पती शास्त्र विभाग	सदस्य
७.	डॉ. आर.पी. मुरुमकार	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
८.	डॉ. पी.एन. माने	सहा. प्राध्यापक, तेलबिया विभाग	सदस्य
९.	डॉ. ए.जी. देशमुख	सहा. प्राध्यापक, नागार्जुन मेडिसिनल प्लॅंट गार्डन	सदस्य
१०.	डॉ. एच.के. देशमुख	सहा. प्राध्यापक, वनविद्या महाविद्यालय	सदस्य
११.	डॉ. जी.एस. जेऊघाले	सहा. प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय	सदस्य
१२.	डॉ. व्ही.बी. शंभरकर	सहा. प्राध्यापक, वनविद्या महाविद्यालय	सदस्य
१३.	डॉ. मोहम्मद शाजिद	सहा. प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय	सदस्य
१४.	डॉ. डि.एस. कराळे	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
१५.	डा. परीष नलावडे	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
१६.	डॉ. एम.यु. काळे	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
१७.	डॉ. यतेश बिसेन	सहा. प्राध्यापक, सीओएडटी	सदस्य
१८.	श्री. पी.ए. गावंडे	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
१९.	श्री. ए.वाय. तळोकार	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
२०.	डॉ. व्ही.बी. शिंदे	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
२१.	डॉ. ए.के. कांबळे	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
२२.	डॉ. अश्विनी चरपे	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
२३.	डॉ. आर.ए. तांबे	सहा. प्राध्यापक, विद्यार्थी कल्याण अधिकारी का.	सदस्य
२३.	डॉ. एम.एम. डांगे	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
२४.	डॉ. बि.एन. पाटील	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
२५.	डॉ. बि.एम. मुराडी	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, नागार्जुन वनौषधी उद्यान	सदस्य
२६.	डॉ. व्ही.एन. मते	सहा. बियाणे संशो.अधि., बियाणे तंत्र.सं. विभाग	सदस्य

६. माहिती तंत्रज्ञान व छपाई समिती

१.	डॉ. आर.डी. घोरपडे	सहयोगी प्राध्यापक, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	अध्यक्ष
२.	श्री. पी.पी. कोल्हे	सहयोगी प्राध्यापक, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	संयोजक
३.	श्री. आर.डी. वाळके	सहयोगी प्राध्यापक, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
४.	श्री. डी.टी. बुंदे	सहाय्यक प्राध्यापक, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
५.	श्री. ए.व्ही. झापे	कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक (संगणक)	सदस्य

७. स्थळ निश्चिती व्यासपीठ, ध्वनीक्षेपक व विद्युत व्यवस्था समिती

१.	डॉ. ए.एम. सोनकांबळे	विभाग प्रमुख, भाजीपाला शास्त्र विभाग	अध्यक्ष
२.	डॉ. ए.पी. वाघ	सहयोगी प्राध्यापक, भाजीपाला शास्त्र विभाग	संयोजक
३.	डॉ. व्ही.एस. काळे	सहयोगी प्राध्यापक, भाजीपाला शास्त्र विभाग	सदस्य
४.	डॉ. एस.आर. पाटील	सहयोगी प्राध्यापक, उद्यानविद्या महाविद्यालय	सदस्य
५.	डॉ. व्ही.एस. तेलगोटे	सहयोगी प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, नागपूर	सदस्य
६.	डॉ. सुहास बावकार	सहाय्यक प्राध्यापक, भाजीपाला शास्त्र विभाग	सदस्य
७.	डॉ. दिपक पाडेकर	सहाय्यक प्राध्यापक, एसएसएसी, अमरावती	सदस्य
८.	सौ. स्वाती देशमुख	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, बोदना	सदस्य
९.	श्री. उदय देशमुख	सहा. प्राध्यापक, व.दे. अन्न.तंत्र.महा., अमरावती	सदस्य
१०.	कु. भावना वानखडे	सहा. प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, नागपूर	सदस्य
११.	श्री. पी.पी. बोरकर	ज्यु. इंजिनियर, विद्यापीठ अभियंता कार्यालय	सदस्य
१२.	कु. सोनाली वानखडे	व.सं.सहा., भाजीपाला शास्त्र विभाग	सदस्य
१३.	श्री. एम.एच. राऊत	कृषि सहाय्यक, भाजीपाला शास्त्र विभाग	सदस्य
१४.	श्रीमती बि.डी. देशमुख	कृषि सहाय्यक, भाजीपाला शास्त्र विभाग	सदस्य

८. बॅनर व स्मृती चिन्ह समिती

१.	डॉ. एस.पी. सलामे	मुख्य संपादक, विस्तार शिक्षण संचालनालय	अध्यक्ष
२.	डॉ. पी.यु. घाटोळ	सहा. प्राध्यापक, विस्तार शिक्षण संचालनालय	संयोजक
३.	डॉ. एस.डी. मोरे	कार्यालय प्रभारी, विद्यापीठ मुद्रनालय	सदस्य
४.	डॉ. वंदना मोहोड	सहा. प्राध्यापक, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
५.	श्री. आर.डी. डामरे	एसआरए, वनविद्या महाविद्यालय	सदस्य
६.	श्री. ओ.टी. सोनकर	वरिष्ठ लिपीक, विस्तार शिक्षण संचालनालय	सदस्य
७.	कु. स्मिता राठोड	कनिष्ठ लिपीक, विस्तार शिक्षण संचालनालय	सदस्य
८.	श्री. नरेश डोंगरे	विस्तार शिक्षण संचालनालय	सदस्य
९.	श्री. पी.पी. बोरकर	विद्यापीठ अभियंता कार्यालय	सदस्य

९. सजावट, परिसर सौंदर्यीकरण व ध्वज नियोजन समिती

१.	डॉ. एन.एस. गुप्ता	विभाग प्रमुख, पुष्पशास्त्र व प्रांगणविद्या विभाग	अध्यक्ष
२.	डॉ. मनिषा देशमुख	सहा. प्राध्यापक, पुष्पशास्त्र व प्रांगणविद्या विभाग	संयोजक
३.	डॉ. एन.जी. राठोड	सहा. प्राध्यापक, पुष्पशास्त्र व प्रांगणविद्या विभाग	सदस्य
४.	डॉ. सपना राजदेकर	जेआरए, पुष्पशास्त्र व प्रांगणविद्या विभाग	सदस्य
५.	श्री. अनुज राऊत	कृषि सहाय्यक, पुष्पशास्त्र व प्रांगणविद्या विभाग	सदस्य
६.	श्री. मयुर डिककर	कृषि सहाय्यक, पुष्पशास्त्र व प्रांगणविद्या विभाग	सदस्य
७.	कु. लिना सिरसाट	कृषि सहाय्यक, पुष्पशास्त्र व प्रांगणविद्या विभाग	सदस्य
८.	श्री. एस.पी. देशमुख	वरिष्ठ लिपीक, उद्यानविद्या विभाग	सदस्य
९.	श्री. आर.जी. डाबेराव	शाखा सहाय्यक, उद्यानविद्या विभाग	सदस्य
१०.	श्री. पुरुषोत्तम उंबरकर	एसआरए, पुष्पशास्त्र व प्रांगणविद्या विभाग	सदस्य
११.	श्री. रामदास एच.बोधडे	कृषि सहाय्यक, पुष्पशास्त्र व प्रांगणविद्या विभाग	सदस्य
१२.	कु. जयश्री बि. अहिर	कृषि सहाय्यक, पुष्पशास्त्र व प्रांगणविद्या विभाग	सदस्य
१३.	श्री. सिध्दार्थ बि.वानखडे	कृषि सहाय्यक, पुष्पशास्त्र व प्रांगणविद्या विभाग	सदस्य

१०. मंडप व विद्युत व्यवस्था समिती

१.	श्री. एस.एन. देशमुख	विद्यापीठ अभियंता, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	अध्यक्ष
२.	श्री. जी.एस. जानोरकर	उपअभियंता(विद्युत), विद्यापीठ अभि. कार्यालय	संयोजक
३.	श्री. ए.आर. राठोड	कनिष्ठ अभियंता, विद्यापीठ अभियंता कार्यालय	सदस्य
४.	डॉ. पी.पी. बोरकर	कनिष्ठ अभियंता, विद्यापीठ अभियंता कार्यालय	सदस्य
५.	श्री. यु.एन. राठोड	सहय्यक नियंत्रक (अंदाज)	सदस्य
६.	श्री. आर.डी. लोंदे	सहाय्यक शाखा अधिकारी, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य

११. प्रसिध्दी समिती

१.	डॉ. एन.डब्ल्यु, राऊत	सहयोगी प्राध्यापक, कृषिविद्या विभाग	अध्यक्ष
२.	डॉ. के.यु. बिडवे	जनसंपर्क अधिकारी, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	संयोजक
३.	डॉ. यु.एस. चिंचमलातपुरे	सहयोगी प्राध्यापक, विस्तार शिक्षण संचालनालय	सदस्य
४.	डॉ. यु.एस. कुलकर्णी	सहयोगी प्राध्यापक, किटशास्त्र विभाग	सदस्य
५.	डॉ. ए.एच. खाडे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय	सदस्य
६.	श्री. योगेश देशमुख	सहाय्यक शाखा अधिकारी, संशोधन संचालनालय	सदस्य
७.	श्री. मनिष मोहोड	विद्यापीठ छायाचित्रकार	सदस्य

१२. नास्ता व आदरातिथ्य समिती

१.	डॉ. एस.आर. दलाल	प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.बी. ब्राह्मणकर	सहयोगी प्राध्यापक, किटकशास्त्र विभाग	संयोजक
३.	डॉ. सचिन भोपळे	सहयोगी प्राध्यापक, वनविद्या महाविद्यालय	सदस्य
४.	डॉ. पी.व्ही.राणे	सहाय्यक प्राध्यापक, उद्यानविद्या महाविद्यालय	सदस्य
५.	डॉ. पी.ब्ल्यु. नेमाडे	सहाय्यक प्राध्यापक, उद्यानविद्या महाविद्यालय	सदस्य
६.	डॉ. एस.डब्ल्यु. चौधरी	सहाय्यक प्राध्यापक, वनविद्या महाविद्यालय	सदस्य
७.	डॉ. प्रेरणा चिकटे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
८.	डॉ. प्रविणा सातपुते	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, कृषि महाविद्यालय	सदस्य
९.	श्री. आर.जे. केकान	शाखा सहाय्यक, कृषिविद्या विभाग	सदस्य
१०.	सौ. प्रगती देशमुख	शाखा सहाय्यक, कुलसचिव कार्यालय	सदस्य

१३. परिक्षक समिती

१.	डॉ. पी.के. वाळके	विभाग प्रमुख, विस्तार शिक्षण विभाग	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.पी. लांबे	विभाग प्रमुख, विस्तार शिक्षण विभाग	संयोजक
३.	डॉ. एम.व्ही. तोटावार	सहयोगी प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
४.	डॉ. एम.पी. मोहरील	सहयोगी प्राध्यापक, बायोटेक्नॉलॉजी विभाग	सदस्य
५.	डॉ. आर.टी. काटोले	सहयोगी प्राध्यापक, विस्तार शिक्षण विभाग	सदस्य
६.	डॉ. स्वाती गावंडे	सहयोगी प्राध्यापक, विस्तार शिक्षण विभाग	सदस्य
७.	डॉ. वर्षा आपोतीकर	सहयोगी प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
८.	डॉ. यु.जे. सिरसाट	सहाय्यक प्राध्यापक, वनविद्या महाविद्यालय	सदस्य
९.	डॉ. योगिता सानप	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१०.	डॉ. गोदावरी गायकवाड	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
११.	डॉ. व्ही.बी. शिंदे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि अभि. महा., अकोला	सदस्य
१२.	डॉ. शैलेश सरनाईक	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, विस्तार शिक्षण विभाग	सदस्य
१३.	कु. प्रिती तोडसाम	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, विस्तार शिक्षण विभाग	सदस्य
१४.	कु. वर्षा बोरकर	कृषि सहाय्यक, विस्तार शिक्षण विभाग	सदस्य
१५.	कु. अरुणा काटोले	वरिष्ठ संशो. सहाय्यक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१६.	श्री. अजय धोंडगे	कनिष्ठ संशो. सहाय्यक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य

१४. वैद्यकीय प्रथमोपचार समिती

१.	डॉ. गोपाल दाभाळकर	सहाय्यक वैद्यकीय अधिकारी	अध्यक्ष
२.	कु. रुपाली खोसे	परिचारिका	संयोजक
३.	श्री. कुलदिप काथोळे	फार्मासीस्ट	सदस्य
४.	कु. अनिता वानघरे	फोरमन सुपरवाईझर, कृषि अभि. महाविद्यालय	सदस्य
५.	श्रीमती मनिषा जाधव	कनिष्ठ लिपीक, कृषि अभि. महाविद्यालय	सदस्य
६.	कु. दिपाली राऊत	शाखा सहाय्यक, कृषि अभि. महाविद्यालय	सदस्य
७.	श्री. यु.एस. कंकाळ	क. सं. सहा., कृषि अभि. महाविद्यालय	सदस्य
८.	श्री. वाय.सी. बहादुरे	कनिष्ठ लिपीक, कृषि अभि. महाविद्यालय	सदस्य

१५. दक्षता पथक समिती

१.	डॉ. एस.पी. दिवेकर	सहयोगी प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.डी. कोकाटे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	संयोजक
३.	डॉ. जी.जे. जाधव	सहयोगी प्राध्यापक, मध्यवर्ती संशोधन केंद्र	सदस्य
४.	डॉ. आर.डी. राठोड	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
५.	सर्व वसतीगृह अधीक्षक	मुले आणि मुली, डॉ. पंदेकृवि, अकोला	सदस्य
६.	श्री. एन.आर. चराटे	कृषि सहाय्यक,	सदस्य
७.	डॉ. व्ही.आर. ठाकुर	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
८.	डॉ. एम.डब्ल्यु.मारावार	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
९.	डॉ. व्ही.पी. खांबलकर	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१०.	डॉ. ए.डी. टिंगरे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य

१६. मदत कक्ष समिती

१.	डॉ. निरज सातपुते	सहयोगी प्राध्यापक, किटकशास्त्र विभाग	अध्यक्ष
२.	डॉ. सचिन शिंदे	सहाय्यक प्राध्यापक, वनस्पतीशास्त्र विभाग	संयोजक
३.	डॉ. पी.व्ही. जाधव	सहाय्यक प्राध्यापक, अँग्रीकल्चर बायोटेक्नॉलॉजी	सदस्य
४.	डॉ. विकास गौड	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि विद्या विभाग, अकोला	सदस्य
५.	डॉ. संगिता सावडकर	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि विद्या विभाग, अकोला	सदस्य
६.	डॉ. मोहिणी डांगे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि अभि. महाविद्यालय	सदस्य
७.	डॉ. पी.एन. असलमोल	वरिष्ठ संशोधन सहा., वनस्पती रोगशास्त्र विभाग	सदस्य
८.	डॉ. सचिन पाटील	वरिष्ठ संशोधन सहा., वनस्पती रोगशास्त्र विभाग	सदस्य

१७. वाहतूक व्यवस्था समिती

१.	डॉ. दारासिंग राठोड	सहाय्यक प्राध्यापक, बायोटेक्नॉलॉजी सेंटर	अध्यक्ष
२.	डॉ. जे.एन. परमार	सहाय्यक प्राध्यापक, वनस्पती शास्त्र विभाग	संयोजक
३.	डॉ. व्ही.बी. शिंदे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि अभि. महाविद्यालय	सदस्य
४.	डॉ. एस.के. बुरघाटे	सहाय्यक प्राध्यापक, वनस्पती शास्त्र विभाग	सदस्य
५.	श्री. संतोष मावदे	वरिष्ठ लिपीक, कुलसचिव कार्यालय	सदस्य
६.	श्री. एस.एस. शिंगणे	उपकुलसचिव, सामान्य प्रशासन	सदस्य
७.	श्री. एन.एम. खांडेराव	शाखा सहाय्यक उपकुलसचिव, सामान्य प्रशासन	सदस्य
८.	श्री. एम.आर. ईसापुरे	प्रभारी अधिकारी, वाहन कार्यशाळा, कृ.अभि महा	सदस्य
९.	श्री. व्ही.डी. खोकले	कृषि सहाय्यक, मध्यवर्ती संशोधन केंद्र	सदस्य

१८. निमंत्रण पत्रिका छपाई व वितरण समिती

१.	डॉ. एन.व्ही. शेंडे	विभाग प्रमुख, कृषि अर्थशास्त्र विभाग	अध्यक्ष
२.	डॉ. अमर भोपळे	क्षेत्र अधिकारी, एपीसी	संयोजक
३.	डॉ. एस.डी. मोरे	सहाय्यक प्राध्यापक, विद्यापीठ मुद्रनालय	सदस्य
४.	श्री. एस.डी. सरनाईक	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, विस्तार शिक्षण विभाग	सदस्य
५.	श्री. ए.जे. देशमुख	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, वनविद्या महाविद्यालय	सदस्य
६.	कु. डि.पी. राऊत	वरिष्ठ लिपिक, आरईएस अँड एफएस	सदस्य
७.	सौ. व्ही.एस. पाटीलखेडे	वरिष्ठ लिपिक, कृषि प्रक्रिया अभियांत्रिकी विभाग	सदस्य
८.	श्री. जे.एम. तायडे	शाखा सहाय्यक, विद्यापीठ ग्रंथालय	सदस्य

१९. शोभायात्रा समिती

१.	डॉ. आर.डी. वाळके	सहयोगी प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	अध्यक्ष
२.	डॉ. एम.व्ही. तोटावार	सहयोगी प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	संयोजक
३.	श्री. समिर अहमद	सहाय्यक कुलसचिव, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
४.	डॉ. गिरीश जेऊघाले	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
५.	डॉ. अतुल वराडे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
६.	डॉ. प्रेरणा चिकटे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
७.	डॉ. जी.जे. भागत	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
८.	डॉ. वैभव उज्जैनकर	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
९.	डॉ. ए.डी. टिंगरे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१०.	डॉ. प्रविणा सातपुते	वरिष्ठ संशोधन सहा., कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
११.	श्री. अक्षय बोंडे	कृषि सहाय्यक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य
१२.	श्री. सागर देसाई	वरिष्ठ लिपीक, कृषि महाविद्यालय, अकोला	सदस्य

२०. राजसिष्टाचार समिती

१.	श्री. यशवंत राजुरकर	सहाय्यक कुलसचिव, कुलसचिव कार्यालय, अकोला	अध्यक्ष
२.	श्री. संदिप गोगटे	सहाय्यक कुलसचिव, कुलसचिव कार्यालय, अकोला	संयोजक
३.	श्री. व्ही.बी. फुलाडी	शाखा अधिकारी, कुलसचिव कार्यालय, अकोला	सदस्य
४.	श्री. डि.बी. बोंडे	शाखा अधिकारी, कुलसचिव कार्यालय, अकोला	सदस्य
५.	श्री. आर.के. पोयाम	सहाय्यक कुलसचिव, वनविद्या महा., अकोला	सदस्य
६.	श्री. वसिम खान	लिपीक, जीएडी, अकोला	सदस्य

२१. पाणी व्यवस्थापन व भांडार समिती

१.	डॉ. ए.आर. मस्के	विभाग प्रमुख, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	अध्यक्ष
२.	डॉ. किशोर घरडे	सहयोगी प्राध्यापक, एसडब्ल्यूसीई विभाग	संयोजक
३.	डॉ. यतेश बिसेन	सहाय्यक प्राध्यापक, एसडब्ल्यूसीई विभाग	सदस्य
४.	डॉ. एम.एस. सुपे	सहाय्यक प्राध्यापक, एसडब्ल्यूसीई विभाग	सदस्य
५.	श्री. पी.ए. गावंडे	सहाय्यक प्राध्यापक, एसडब्ल्यूसीई विभाग	सदस्य
६.	कु.अनिता वाघमारे	फोरमन सुपरव्हाईझर, एफपीएम, विभाग	सदस्य
७.	श्री. एन.बी. यादव	शाखा सहाय्यक, एफपीएम, विभाग	सदस्य
८.	ईजि. एस.एम. नागे	कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक, आयएसईएस अॅन्ड ईई	सदस्य

२२. छायाचित्रण व चलचित्रण समिती

१.	डॉ. एस.जी. भराड	विभाग प्रमुख, फळशास्त्र विभाग	अध्यक्ष
२.	डॉ. उज्वल राऊत	सहाय्यक प्राध्यापक, फळशास्त्र विभाग	संयोजक
३.	डॉ. एस.व्ही. घोलप	सहाय्यक प्राध्यापक, फळशास्त्र विभाग	सदस्य
४.	श्री. जी.बी. मोरे	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, फळशास्त्र विभाग	सदस्य
५.	श्री. पी.जी. कोकाटे	कृषि सहाय्यक, फळशास्त्र विभाग	सदस्य
६.	श्री. व्ही.एम. रोकडे	कृषि सहाय्यक, फळशास्त्र विभाग	सदस्य
७.	श्री. जे.एस. पाटील	कृषि सहाय्यक, फळशास्त्र विभाग	सदस्य

२३. संपर्क समिती

१.	श्री. आर.के. पोयाम	सहाय्यक कुलसचिव, वनविद्या महाविद्यालय	अध्यक्ष
२.	श्री. एच.एफ. राठोड	सहाय्यक कुलसचिव, परिक्षा विभाग	संयोजक
३.	श्री. एस.एम. जगताप	सहाय्यक कुलसचिव, जीएडी	सदस्य
४.	श्री. प्रदिप वावरे	शाखा सहाय्यक, कृषि अर्थशास्त्र विभाग	सदस्य
५.	श्री. प्रविण सोळंके	वरिष्ठ लिपीक, कृषि विद्या विभाग	सदस्य
६.	श्री. विजय उमाळे	शाखा सहाय्यक, वनस्पतीशास्त्र विभाग	सदस्य
७.	श्री. आर.जे. भक्ते	शाखा सहाय्यक, परिक्षा विभाग	सदस्य
८.	कु. अश्वीनी सातपुते	शाखा सहाय्यक, नागार्जुन वनौषधी विभाग	सदस्य

२४. स्वयंसेवक समिती

१.	डॉ. जी.एस. लयरिया	सहयोगी प्राध्यापक, मृदशास्त्र विभाग	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.के. भलकारे	सहाय्यक प्राध्यापक, किटकशास्त्र विभाग	संयोजक
३.	डॉ. पी.के. राठोड	सहाय्यक प्राध्यापक, किटकशास्त्र विभाग	सदस्य
४.	डॉ. एस.टी. इंगळे	सहाय्यक प्राध्यापक, वनस्पती रोगशास्त्र विभाग	सदस्य
५.	डॉ. धिरज कराळे	सहाय्यक प्राध्यापक, सीओईटी	सदस्य
६.	डॉ. ए.एच. खाडे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय	सदस्य
७.	डॉ. एस.डब्ल्यु. चौधरी	सहाय्यक प्राध्यापक, वनविद्या महाविद्यालय	सदस्य
८.	डॉ. डि.आर. राठोड	सहाय्यक प्राध्यापक, वनस्पतीशास्त्र विभाग	सदस्य
९.	डॉ. रविश राऊत	सहाय्यक प्राध्यापक, उद्यानविद्या विभाग	सदस्य
१०.	डॉ. पी.डब्ल्यु. नेमाडे	सहाय्यक प्राध्यापक, उद्यानविद्या विभाग	सदस्य
११.	डॉ. वैभव शिंदे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि अभि. महाविद्यालय	सदस्य

२५. निधी संकलन समिती

१.	डॉ. आर.एन. काटकर	सहयोगी अधिष्ठाता, निम्म शिक्षण	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.बी. देशमुख	वरिष्ठ संशोधन शास्त्रज्ञ, कापूस	संयोजक
३.	श्री. प्रमोद पाटील	नियंत्रक	सदस्य
४.	श्री. एस.एन. देशमुख	विद्यापीठ अभियंता	सदस्य
५.	डॉ. पी.आर. कडू	सहयोगी अधिष्ठाता, कृषि महाविद्यालय, नागपूर	सदस्य
६.	डॉ. एस.एच. ठाकरे	विभाग प्रमुख, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय	सदस्य
७.	डॉ. टी.एच. राठोड	विभाग प्रमुख, वनस्पती शास्त्र विभाग	सदस्य
९.	डॉ. ए.के. सदावर्ते	उपसंशोधन संचालक, संशोधन संचालनालय	सदस्य
१०.	डॉ. आम्रपाली आखरे	उपसंशोधन संचालक, बियाणे	सदस्य
११.	डॉ. ई.आर. वैद्य	वरिष्ठ संशोधन शास्त्रज्ञ, कडधान्य	सदस्य
१२.	डॉ. एस.जे. गहुकर	वरिष्ठ संशोधन शास्त्रज्ञ, तेलबिया	सदस्य
१३.	डॉ. पी.एच. बकाने	विभाग प्रमुख, कृषि प्रक्रिया विभाग	सदस्य
१४.	डॉ. ए.व्ही. कोल्हे	एडीझेड, झेडएआरसी, सिंदेवाही	सदस्य
१५.	डॉ. एस.एम. घावडे	ज्यु, ब्रिडर, मिरीची व भाजीपाला संशोधन विभाग	सदस्य
१६.	डॉ. एम.पी. मोहरील	सहयोगी प्राध्यापक, बायो-टेक्नॉलॉजी सेंटर	सदस्य
१७.	डॉ. एन.एम. कोंडे	सहाय्यक प्राध्यापक, एईईसी	सदस्य
१८.	डॉ. मनिष वाकोडे	सहाय्यक प्राध्यापक, सिड सेल	सदस्य
१९.	डॉ. एस.एम. शिंदे	सहाय्यक प्राध्यापक, वनस्पतीशास्त्र विभाग	सदस्य
२०.	डॉ. आर.ए. तांबे	सहाय्यक प्राध्यापक, विद्यार्थी कल्याण विभाग	सदस्य

२६. वित्त व लेखा समिती

१.	श्री. प्रमोद पाटील	नियंत्रक	अध्यक्ष
२.	श्री. आर.आर. कटारे	सहाय्यक नियंत्रक	संयोजक
३.	सौ. एस.ई. बुटले	पे अॅन्ड अकाऊंट ऑफिसर	सदस्य
४.	श्री. डी.डी. जाधव	वरिष्ठ लिपीक, नियंत्रक विभाग	सदस्य
५.	श्री. एस.एस. गवई	सहाय्यक शाखा अधिकारी, नियंत्रक विभाग	सदस्य
६.	श्री. एस. वाय. बोबडे	वरिष्ठ लिपीक, विद्यार्थी कल्याण विभाग	सदस्य
७.	श्री.आर.आर. काळबांडे	सहाय्यक शाखा अधिकारी, पे अॅन्ड अकाऊंट विभाग	सदस्य
८.	श्री. ए.डी. उमाळे	शाखा अधिकारी, नियंत्रक विभाग	सदस्य
९.	श्री. आर.एम. राऊत	वरिष्ठ लिपीक, नियंत्रक विभाग	सदस्य

२७. अहवाल लेखन समिती

१.	डॉ. पी.के. वाकळे	विभाग प्रमुख, कृषि विस्तार शिक्षण विभाग	अध्यक्ष
२.	श्री. एस.पी. लांबे	सहयोगी प्राध्यापक, कृषि विस्तार शिक्षण विभाग	संयोजक
३.	डॉ. एस.पी. सलामे	सहाय्यक प्राध्यापक, विस्तार शिक्षण संचालनालय	सदस्य
४.	डॉ. एस. डी. मोरे	प्रभारी अधिकारी, विद्यापीठ मुद्रणालय	सदस्य
५.	डॉ. मिलिंद गिरी	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषिविद्या विभाग	सदस्य
६.	डॉ. ए.एस. गोमासे	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, एलएई	सदस्य
७.	श्री. नरेश डोंगरे	लॅब टेक्नीशियन, विस्तार शिक्षण संचालनालय	सदस्य

२८. स्वागत व सत्कार समिती

१.	डॉ. एस.एम. भोयर	विभाग प्रमुख, मृद शास्त्र विभाग	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस. डी. जाधव	सहयोगी प्राध्यापक, मृद शास्त्र विभाग	संयोजक
३.	डॉ. बि.ए. सोनुने	सहाय्यक प्राध्यापक, मृद शास्त्र विभाग	सदस्य
४.	डॉ. ए.बी. आगे	सहाय्यक प्राध्यापक, मृद शास्त्र विभाग	सदस्य
५.	डॉ. डि.एस. कंकाळ	सहाय्यक प्राध्यापक, मृद शास्त्र विभाग	सदस्य
६.	श्री. पी.ए. सरप	सहाय्यक प्राध्यापक, मृद शास्त्र विभाग	सदस्य
७.	डॉ. डि.एन. नलगे	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, मृद शास्त्र विभाग	सदस्य
८.	डॉ. एन.आर. डांगे	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक, मृद शास्त्र विभाग	सदस्य
९.	श्री. ए.आर. पाटील	कृषि सहाय्यक, मृद शास्त्र विभाग	सदस्य
१०.	श्री. पी.एच. सरप	लॅब अटेंडंट, मृद शास्त्र विभाग	सदस्य
११.	श्री. जी.टी. भालतिलक	लॅब अटेंडंट, मृद शास्त्र विभाग	सदस्य
१२.	श्री. पी.यु. सोनोने	लॅब अटेंडंट, मृद शास्त्र विभाग	सदस्य

२९. तक्रार निवारण समिती

१.	डॉ. डी.एम. पंचभाई	अधिष्ठाता, उद्यानविद्या	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.डी. कोकाटे	सहाय्यक प्राध्यापक, कृषि महाविद्यालय	संयोजक
३.	डॉ. वाय.बी. तायडे	सहयोगी अधिष्ठाता, पीजीआय	सदस्य
४.	डॉ. आर.एम. गाडे	सहयोगी अधिष्ठाता, कृषि महाविद्यालय	सदस्य
५.	डॉ. एस.आर. काळबांडे	सहयोगी अधिष्ठाता, कृषि अभि. महाविद्यालय	सदस्य
६.	डॉ. शैलेश हरणे	सहयोगी अधिष्ठाता, वनविद्या महाविद्यालय	सदस्य

३०. वाहनतळ व्यवस्था समिती

१.	डॉ. जि.जि. जाधव	सिक््युरिटी अधिकारी	अध्यक्ष
२.	श्री. एन.आर. चन्हाटे	कृषि सहाय्यक	संयोजक
३.	श्री. शंकर काळे	कृषि सहाय्यक	सदस्य
४.	श्री. शुभम भोवटे	चौकीदार	सदस्य
५.	श्री. एस.यु.वानखडे	चौकीदार	सदस्य
६.	श्री. धर्मपाल तायडे	चौकीदार	सदस्य

समिती इंद्रधनुष्य २०२४-२५

संपर्कासाठी सर्व समित्यांचे अध्यक्ष व संयोजकांचे भ्रमणध्वनी क्रमांक

१. निवास व्यवस्था समिती

१.	डॉ. एस.डी. चव्हाण	७५८८९६९०८९	अध्यक्ष
२.	डॉ. आर.आर. शेळके	९८५०२८५४४२	संयोजक

२. नोंदणी समिती

१.	डॉ. एन.व्ही. शेंडे	९८२३२७४५७४	अध्यक्ष
२.	डॉ. यु.टी. डांगोरे	८४५९९४५७७९	संयोजक

३. भोजन व्यवस्था समिती

१.	डॉ. एस.के. ठाकरे	९८२२६८९७२२	अध्यक्ष
२.	डॉ. ए.यु. निमकर	९४२३४२९३३७	संयोजक

४. माहिती तंत्रज्ञान व प्रमाणपत्र छपाई समिती

१.	डॉ. आर.डी. घोरपडे	९८५०२२०७८९	अध्यक्ष
२.	श्री. पी.पी. कोल्हे	७५८८९६२२२८	संयोजक

५. स्थळ निश्चिती व्यासपीठ, ध्वनीक्षेपक व विद्युत व्यवस्था समिती

१.	डॉ. ए.एम. सोनकांबळे	९६५७७२५८५७	अध्यक्ष
२.	डॉ. ए.पी. वाघ	९८२२५९३९३६	संयोजक

८. बॅनर व स्मृती चिन्ह समिती

१.	डॉ. एस.पी. सलामे	७५८८९६२८९३	अध्यक्ष
२.	डॉ. पी.यु. घाटोल	९८२२२९५९९९	संयोजक

९. सजावट, परिसर सौंदर्यीकरण व ध्वज नियोजन समिती

१.	डॉ. एन.एस. गुप्ता	९८८९७३९९७३	अध्यक्ष
२.	डॉ. मनिषा देशमुख	९४०५९४४८२९	संयोजक

१०. मंडप व विद्युत व्यवस्था समिती

१.	श्री. एस.एन. देशमुख	९४२२५४८६९०	अध्यक्ष
२.	श्री. जी.एस.जानोरकर	९९७५९८९४४९	संयोजक

११. प्रसिध्दी समिती

१.	डॉ. एन.डब्ल्यु, राऊत	९९७५७९४४२९	अध्यक्ष
२.	डॉ. के.यु. बिडवे	९९२१४००२९९	संयोजक

१२. नास्ता व आदरातिथ्य समिती

१.	डॉ. एस.आर. दलाल	९६५७७२५७०९	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.बी. ब्राह्मणकर	९५५२१७९२३९	संयोजक

१३. परिक्षक समिती

१.	डॉ. पी.के. वाकळे	९४२३४७३४३०	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.पी. लांबे	७३५०४०७८४९	संयोजक

१४. वैद्यकीय प्रथमोपचार समिती

१.	डॉ. गोपाल दाभोळकर	८३९०१५४१७७	अध्यक्ष
२.	कु. रुपाली खोसे	७०६६७४५२०७	संयोजक

१५. दक्षता पथक समिती

१.	डॉ. एस.पी. दिवेकर	९६५७०००५४१	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.डी. कोकाटे	९३७०५५२०६५	संयोजक

१६. मदत कक्ष समिती

१.	डॉ. निरज सातपुते	९६५७७२५८५९	अध्यक्ष
२.	डॉ. सचिन शिंदे	७५८८८०९९४२	संयोजक

१७. वाहतूक व्यवस्था समिती

१.	डॉ. दारासिंग राठोड	९९११४२३४३७	अध्यक्ष
२.	डॉ. जे.एन. परमार	९८२२२२१९७२	संयोजक

१८. निमंत्रण पत्रिका छपाई व वितरण समिती

१.	डॉ. एन.व्ही. शेंडे	९८२३२७४५७४	अध्यक्ष
२.	डॉ. अमर भोपाले	९८२२१६२६८४	संयोजक

१९. शोभायात्रा समिती

१.	डॉ. आर.डी. वाळके	९४०३०७२०३६	अध्यक्ष
२.	डॉ. एम.व्ही. तोटावार	८८३०८३८५४४	संयोजक

२०. राजसिष्टाचार समिती

१.	श्री. यशवंत राजुरकर	९८८१५६०१२३	अध्यक्ष
२.	श्री. संदिप गोगटे	९४२१८३७३६७	संयोजक

२१. पाणी व्यवस्थापन व भांडार समिती

१.	डॉ. ए.आर. मस्के	८४५९४८४६४९	अध्यक्ष
२.	डॉ. किशोर घरडे	९४२३२९५८७९	संयोजक

२२. छायाचित्रण व चलचित्रण समिती

१.	डॉ. एस.जी. भराड	९६५७७२५७११	अध्यक्ष
२.	डॉ. उज्वल राऊत	९८५०३१४३५२	संयोजक

२३. संपर्क समिती

१.	श्री. आर.के. पोयाम	९६८९९७४६६३	अध्यक्ष
२.	श्री. एच.एफ. राठोड	९९२१९७८४९४	संयोजक

२४. स्वयंसेवक समिती

१.	डॉ. जी.एस. लयरिया	८६००७४३८९५	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.के. भलकारे	९४२३६६१७०८	संयोजक

२५. निधी संकलन समिती

१.	डॉ. आर.एन. काटकर	९४२२९३७५२३	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.बी. देशमुख	८२७५२८६९११	संयोजक

२६. वित्त व लेखा समिती

१.	श्री. प्रमोद पाटील	९८२२२२७७४७	अध्यक्ष
२.	श्री. आर.आर. कटारे	९४२१३८६३५६	संयोजक

२७. अहवाल लेखन समिती

१.	डॉ. पी.के. वाकळे	९४२३४७३४३०	अध्यक्ष
२.	श्री. एस.पी. लांबे	७३५०४०७८४९	संयोजक

२८. स्वागत व सत्कार समिती

१.	डॉ. एस.एम. भोयर	९९२१९५८९९९	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस. डी. जाधव	९५२९२९०७२०	संयोजक

२९. तक्रार निवारण समिती

१.	डॉ. डी.एम. पंचभाई	९९७००७०९२३	अध्यक्ष
२.	डॉ. एस.डी. कोकाटे	९३७०५५२०६५	संयोजक

३०. वाहनतळ व्यवस्था समिती

१.	डॉ. जी.जी. जाधव	९४२२९००६३६	अध्यक्ष
२.	श्री. एन.आर. चन्हाटे	९५६१७९१२८०	संयोजक

डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला

इंद्रधनुष्य युवा महोत्सव २०२४

दिनांक ७ ते ११ नोव्हेंबर, २०२४

दिनांक	विवरण	वेळ	स्थळ	
६ नोव्हेंबर, २०२४	संघ नोंदणी	सकाळी १०.०० ते रात्री ९.००	समिती सभागृहाच्या समोर	
	संघ प्रमुख बैठक	सायं. ७.०० ते रात्री ८.००	समिती सभागृह	
७ नोव्हेंबर, २०२४	शोभायात्रा (Procession)	सकाळी ९.०० ते ११.००	कृषि महाविद्यालया समोरून	
स्टेज क्र. १ : दीक्षांत सभागृह				
७ नोव्हेंबर, २०२४	उद्घाटन	सकाळी ११.०० ते दुपारी १.००	दीक्षांत सभागृह	
	भारतीय लोकसंगीत वाद्यवृंद (Indian Folk Orchestra) Group Event	दुपारी ३.०० ते रात्री १०.००		
८ नोव्हेंबर, २०२४	भारतीय समूहगान (Indian Group Song)	सकाळी ९.०० ते सायं. ६.००		
९ नोव्हेंबर, २०२४	पश्चिमात्य समूहगान (Group Song Western)	सकाळी ९.०० ते दुपारी २.००		
	भारतीय सुगम संगीत (Indian Light Vocal)	दुपारी ३.०० ते रात्री ९.००		
१० नोव्हेंबर, २०२४	प्रहसन (Skit)	सकाळी ९.०० ते दुपारी २.००		
	भारतीय लोकसमूह नृत्य (Indian Folk Dance) Group Dance	दुपारी ३.०० ते रात्री १०.००		
११ नोव्हेंबर, २०२४	समारोप व बक्षिस वितरण	सकाळी ११.०० ते दुपारी २.००		
स्टेज क्र. २ : स्व. डॉ. के.आर. ठाकरे सभागृह				
८ नोव्हेंबर, २०२४	एकांकिका (One Act Play)	सकाळी ९.०० ते रात्री १०.००		स्व. डॉ. के.
९ नोव्हेंबर, २०२४	एकांकिका (One Act Play)	सकाळी ९.०० ते दुपारी ४.००	आर. ठाकरे सभागृह	

	मूक अभिनय (Mime)	दुपारी ५.०० ते रात्री ९.००	स्व. डॉ. के.
१० नोव्हेंबर, २०२४	भारतीय शास्त्रीय नृत्य (Indian Classical Dance)	सकाळी ९.०० ते दुपारी २.००	आर. ठाकरे सभागृह
	नक्कल (Mimicry)	दुपारी ३.०० ते ५.००	
स्टेज क्र. ३ : समिती सभागृह			
८ नोव्हेंबर, २०२४	पश्चिमात्य गायन (Western Vocal Solo)	सकाळी ९.०० ते दुपारी २.००	समिती सभागृह
	पश्चिमात्य वाद्य संगीत (Western Instrumental Solo)	दुपारी ३.०० ते रात्री ९.००	
९ नोव्हेंबर, २०२४	नाट्य संगीत (Natyasangeet Solo Event)	सकाळी ९.०० ते दुपारी २.००	
	भारतीय शास्त्रीय वाद्यसंगीत (Indian Classical Instrumental Non-Percussion)	दुपारी ३.०० ते रात्री ९.००	
१० नोव्हेंबर, २०२४	भारतीय शास्त्रीय गायन (Indian Classical Vocal Solo)	सकाळी ९.०० ते दुपारी २.००	
	भारतीय शास्त्रीय वाद्यसंगीत (Indian Classical Instrumental Non-Percussion)	दुपारी २.३० ते सायं. ७.००	
स्टेज क्र. ४ : विद्यापीठ मुद्रणालय सभागृह			
८ नोव्हेंबर, २०२४	वक्तृत्व स्पर्धा (Elocution)	सकाळी ९.०० ते दुपारी २.००	विद्यापीठ मुद्रणालय सभागृह
	प्रश्नमंजुषा (Quiz) Written	दुपारी ४.०० ते सायं. ६.००	
	प्रश्नमंजुषा (Quiz) Final	सायं. ६.०० ते रात्री १०.००	
९ नोव्हेंबर, २०२४	वादविवाद स्पर्धा (Debate)	सकाळ ९.३० ते दुपारी ३.००	
	लघुचित्रपट (Short Film)	दुपारी ४.०० ते रात्री ९.००	

स्टेज क्र. ५ : कृषि महाविद्यालय परीक्षा सभागृह			
८ नोव्हेंबर, २०२४	चित्रकला (On The Spot Painting)	सकाळी ९.०० ते दुपारी १२.००	कृषि महाविद्यालय परीक्षा सभागृह
	पोस्टर मेकिंग (Poster Making)	दुपारी २.०० ते दुपारी ४.३०	
	माती कला (Clay Modelling)	दुपारी ५.०० ते सायं. ७.३०	
८ नोव्हेंबर, २०२४	चिकटकला (Collage)	सकाळी ९.३० ते दुपारी १२.००	
	व्यंगचित्रे (Cartooning)	दुपारी २.०० ते दुपारी ४.३०	
	रांगोळी (Rangoli)	दुपारी ५.०० ते सायं. ७.३०	
कृषि महाविद्यालय संगणक कक्ष			
१० नोव्हेंबर, २०२४	स्थळ छायाचित्रण (Spot Photography)	सकाळी ९.३० ते दुपारी १२.००	कृषि महाविद्यालय संगणक कक्ष
कृषि महाविद्यालय व्हॉलीबॉल क्रीडांगणच्या बाजूला			
१० नोव्हेंबर, २०२४	इन्टॉलेशन (Installation)	दुपारी ३.३० ते दुपारी ५.००	
डोम क्र. १ : फुटबॉल क्रीडांगण			
नाशता	सकाळी ७.३० ते सकाळी ९.००		
दुपारचे भोजन	दुपारी १.०० ते दुपारी २.३०		
रात्रीचे भोजन	रात्री ७.३० ते रात्री १०.००		

डॉ. संदिप हाडोळे

सहसचिव, आयोजन समिती, इंद्रधनुष्य २०२४ आणि
विद्यार्थी कल्याण अधिकारी, डॉ. पंचाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला

इंद्रधनुष्य

२० वे महाराष्ट्र आंतरविद्यापीठ युवा महोत्सव

डॉ. पंचाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला - ४४४ १०४

संपर्क क्र. : ०७२४-२२५८१५७ भ्रमणध्वनी क्रमांक ९९२१४ ००३९९

Email : dsw@pdkv.ac.in Website : www.pdkv.ac.in